

Lammmas & vuohi

5/2011

Villa tuo lisätuloja ja
lämmittää pakkasilla

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu. www.proagria.fi/suomenlammasyhdistys

Lampolan
joulu

Pässihuuto-
kauppojen
kuulumiset

Suomen muut
villakkaat

PRO
Agria

Otamme vastaan hyvää suomalaista villaa ja valmistamme siitä yli 60 vuoden kokemuksella huovutusvillaa, tuplahahtuvaa, hahtuvaa lankaa sekä karsta- ja kampalankoja. Vähintään 20 kg:n villaerästä valmistamme myös ns. oman erän karstalankaa.

Villat meille - langat teille

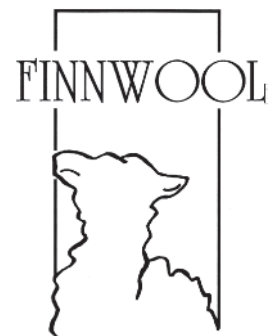

TEKEMISEN ILOA - OHJEET MEILTÄ

Käsityömallit, joihin on saatavissa ohjeet, näet nyt sivuiltamme kohdasta tuotteet/käsityöohjeet. Lähetämme ohjeet lankatilauksen yhteydessä. Tutustu kuviin ja tee tilaus!

PIRTIN KEHRÄÄMÖ OY

Kehräämöntie 2, 51520 Hirola
puh. (015) 173 030, faksi (015)173 225
kehraamo@pirtinkehraamo.fi
www.pirtinkehraamo.fi

Kuva: Taru Alén, Itä-Häme

Kriisissä?

Kriisi on iskenyt liha-alaan täydellä voimallaan. Tämä näkyy myös lammaspuolella, mutta yllättävällä tavalla. Emme erotu muista lihantuotannon aloista poikkeuksellisen huonon kannattavuuden, vaan positiivisten tulevaisuudennäkymien ansiosta.

Lampaanlihantuotanto ja karitsanlihan tilityshinta ovat molemmat nousseet tänä vuonna reilusti. Useat liha-alan yritykset ovat löytäneet lampaan, ja markkinoiden imu on ennennäkemätön.

Uusia lammastiloja on suunnitella runsaasti varsinkin Etelä-Suomeen. Investointien onnistumisen kannalta on keskeistä tutustua tuottajakonkareihin, hankkia alan teoriatietoa sekä käyttää asiantuntevia neuvonjia apuna silloin, kun idea on vasta hahmotelma.

Sanotaan, että toimivan ja tilan oloihin hyvin istuvan lampolan rakentaminen edellyttää ainakin pariinkymmeneen erilaiseen lampolaan tutustumista. Myös tuotantotapoja on lukemattomia. Ihanteellinen tuotantomalli voi vaihdella tilojen välillä suuresti. Lammaspaketti on räätälöitävä aina tilakohtaisesti.

Vaikka tuottajahinnat ovatkin nousseet, ei lammasrintamalla ole varaa henkseleiden paukutteluun. Alan kannattavuus ei ole muita lihantuotantosuuntia parempi. Kehitystrendi vain on toinen.

Kuva: Terhi Nikkonen

26

Suomenvuohen populaatiota selvitetään.

18

Kuva: Anu Pentti

Käsityöt ovat monella lammas-tilalla tärkeä osa toimintaa.

31

Kuva: Terhi Torikka

Kanadan yleisin lammasrotu polveutuu suomenlampaasta.

Sisällysluettelo

VAKIOPALSTAT

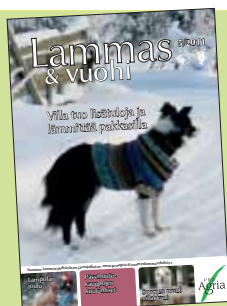
- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 5 Historiikkikatsaus
- 6 Tuoretta satoa
- 36 Eläinlääkäri
- 37 Lammashaasta lautaselle
- 31 Aidan toiselta puolen

VUOHIPALSTA

- 22 Norjan rannikkovuohi on vuoristojen kuningatar
- 24 Mielikuvitus rajana
- 26 Suomenvuohen populaatorakenteen selvitys on aloitettu

ARTIKKELIT

- 10 Vihertämistä vai viherpesua?
- 12 Tiineen uuhien ruokinta ja hoito
- 14 Pitkäaikainen lemmikki ja pehmoinen terapiaeläin
- 17 David Williams -talking sheep
- 18 Käsityöt osana lammastilan toimintaa
- 21 Avoimet ovet lammastilalla - Tervetuloa kylään!
- 28 Saaristo tarjoaa lampurille haasteita ja mahdollisuuksia
- 34 Lampaanlämpöinen joulu
- 38 Lampurin mietteitä

Tilauhinta: 60 €/vuosikerta 2011 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys: 300 €/vuosi
Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
Kansikuva: Kaisa Varjoaho
 pikkukuvat: Kaisa Varjoaho (vas.), Anna-Reetta Hosike (oik.)

Toimituksen osoite:
 Terhi Torikka
 Iltaruskonkatu 1 C
 56800 Simpele

Toimitus ja ilmoitusmyynti:
 Päätoimittaja:
 Pia Parikka
 Puh. 020 747 2451
 pia.parikka@proagria.fi

Toimitussihteeri:
 Terhi Torikka
 Puh. 040 752 6363
 terhi.torikka@gmail.com

Toimituskunta:
 Tapio Rintala
 Johanna Alamikkotervo
 Janne Jokela
 Sebastian Nurmi
 Susanna Nuutinen
 Jan Suttle
 Airi Timonen

ISSN 0785-7276

Seuraava lehti 1/2012:
 Ilmestyy 24.2.2012
 Aineistot 20.1.2012 mennessä.

Miltä näyttää kotimaisen villan tulevaisuus?

Haastattelussani Lammas & Vuohi -lehden toisessa numerossa vuonna 2010 lupasin vastata tähän kysymykseen vuoden kuluttua kun olen perehtynyt asioihin perusteellisemmin. Toista vuotta on kulunut, nyt on aika lunastaa lupaus ja hoitaa asia päätökseen.

Lyhyimmillään vastaus on: työteliään hyvältä.

Suomessa tuotettu villa on äärimmäisen mielenkiintoista ja ainutlaatuista. Olen edelleen täysin myyty aidolle, kotimaiselle villalle ja lammastaloudelle, joka tarjoaa aivan oman maailmansa ja yrittäjyyden muodon. Uskomatonta miten jonkun asian voi tuntea niin voimakkaasti kaikin aistein. Lammas on kuin pieni mielihyvätehdas. Sitä on mukava katsella, kuunnella, haistaa, maistaa (jatkojalostettuna) ja koskettaa. Lammas virittää kaikki aistit toimintaan, joka ei voi olla aktiivoina ihmistä monenlaiseen yrittämiseen.

Pehmeä on kuitenkin myös kovaa. Kuten lammaslau- ma tarvitsee hyvän johtajan niin lammas mielihyvätehtaan tarvitsee taitavan toimitusjohtajan. Tässä tapauksessa, lampurin, hoitamaan kannattavaa lampolaa.

Toimia lampurina nyky-Suomessa, vaatii erittäin paljon, kuten kaikki muukin maaseutuyrittäminen. Suurta rohkeutta vaatii kylmiltään lähteä perustamaan lammastilaa. Turvallisempaa on lähteä kokeilemaan ja harjoittamaan lammastaloutta muun toiminnan ohella, tai siten, että toinen puolisoista käy vakituudessa palkkatyössä tilan ulkopuolella. Perustoimeentulo tulee olla turvattu tavalla tai toisella. Tekemällä oppii, kuitenkin pelkkä yrityksen ja erehdyksen malli voi olla lammastilalla tuhoisaa. Vaikka useimmiten toimitaan omalla maalla,

pelkkä puuhastelu ei riitä. Tuottaakseen hyvää lampaanlihaa, vuotia, villaa, muita oheistuotteita ja -palveluja, ammatillista otetta tarvitaan alusta alkaen. Sitkeä usko ja lannistumaton intohimo omaan työhön helpottavat yrittämistä, huumorintajua ja ulkopuolista kannustusta unohtamatta.

Tutustuessani Kehräämön toiminnan aikana erilaisiin toimijoihin, tapaamani henkilöt aidosti yllättivät minut. Lammastalouden piireissä ja jatkojalostajissa on lukuisia ainutlaatuisia tietäjiä, taitajia ja taiteilijoita. Oli virkistävää seurata nuorten yrittäjien rohkeutta ja intoa lähteä mukaan lammastalouteen. Myös se, että monet kysyivät suoraan miten villan kanssa pitäisi toimia. Uskalletaan myöntää, ettei kaikkea vielä osata. Villan käsittelyyn tarvittaisiin enemmän koulutusta. Muutenkin kaikenlainen yhteistyö eri toimijoiden välillä on erittäin tärkeää. Verkostoituminen luo monenlaisia yhteistyömalleja, jotka helpottavat yrittäjän toimia. Tietojen panttaamisen kostonkierre ei ole enää suositeltavaa. Tietojen, taitojen ja kokemusten jakaminen on kaikille hyödyllistä ja voimaannuttavaa.

Raakavillan jatkojalostuksessa mielestäni kaikella Suomessa tuotetulla lampaanvillalla, rotuun katsomatta, on mahdollisuus tulla käytetyksi. Se vaatii jatkojalostajalta paljon innovatiivista kokeilua, tutkimustyötä ja yhteistyötä eri tahojen kanssa, eikä rahoituskaan haittaisi. Villastahan ei ole vielä kaikkea keksitty. Minusta kaikella Suomessa tuotetulla villalla on mahdollisuus jatkojalostukseen kun se vain saapuu käsittelyyn mahdollisimman puhtaana ja roskattomana, siten, että pikkuvuon poskea voisi sillä pyyhkiä. Uskon vahvasti myös ylimääräisen, tarpeettoman raakavillan myyntiin ulkomaille. Raakavillaa ei kannata liian pitkään varastoissa seisottaa. Hyvin käsitelty, Suomessa tuotettu raakavilla kiinnostaa villanostajia Euroopassa. Arvioni on, että ennakkoluuloton ja pitkäjänteinen yhteistyö saa venäläisetkin kiinnostumaan villastamme tulevaisuudessa.

Kiitän kaikkia lammastalouden ja villatoimijoita sekä oheistoimijoita eri puolella Suomea mielenkiintoisesta yhteistyöstä, vieraanvaraisuudesta, hyvistä neuvoista, tiedoista ja taidoista. Kaikki tämä Suomessa tuotetun 100% villan puolesta.

*Lämpöistä Joulua ja
Unelmien Täyhteistä Vuotta 2012!*

Tarja Gråsten-Tarkiainen

Outi Sirola

MTK:n Lammasjaoston puheenjohtaja

Lammastalouden tavoitteet maatalouspolitiikan uudistuksessa

Lammas- ja vuohi -lehden edellisessä numerossa tällä palstalla **Marjukka Manninen** Brysselin toimistosta kertoi pian käsillä olevasta EU:n maatalouspolitiikan uudistuksesta seuraavalle rahoituskaudelle 2014-2020.

Myös lammasjaosto on tarkasti seurannut uudistuksen etenemistä ja saatujen tietojen pohjalta valmistellut neuvottelutavoitteet lammasektorin osalta.

Nyt näyttää siltä, että CAP-tuen pilarijako säilyy, jolloin ykköspilarin osalta lammasektorille ovat erittäin tärkeitä tuotantoon sidotut lammastuet: uuhipalkkio ja teuraskaritsoiden laatupalkkio. Etenkin laatupalkkion jatkon turvaaminen ja riittävän resurssin varaaminen siihen ovat tämän tukimuodon kohdalla ykkösasioita.

Kakkospilarin osalta lammasektorin etuja on valvottava lfa- ja ympäristötuen remontissa. Etenkin monet erityisympäristötuet ovat tuotantosuuntamme kannalta tärkeitä.

Näiden tukien valmistelussa tehdään tiivistä yhteistyötä nautasektorin kanssa, sillä monet toimenpiteet ovat sovellettavissa niin naudoille kuin lampaillekin.

Toinen, todella suurella painoarvolla oleva asia, on kansallisten tukien perusteena olevan eläinyksikkökertoimen nostaminen ja urospuolisten lampaiden ja karitsoiden saaminen yksikköjärjestelmän piiriin. Vasta silloin olemme samalla viivalla muiden kotieläinsektoreiden kanssa kotieläintilan statusta määriteltäessä.

Tästä asiasta on jo kolmen vuoden ajan käyty perusteellisia neuvotteluja hallinnon kanssa, mutta toimeenpanon on katsottu olevan mahdollista vasta, kun kansallinen tukipaketti avataan tukiuudistuksen yhteydessä.

Rakennetukien osalta meidän tulee varmistaa investointimahdolli-

suuksien säilyminen myös lammastiloilla. Aiomme pitää keskustelussa esillä myös ”elollisen irtaimiston” hankintatuen palauttamista eli siitoseläinten hankintaan tarkoitettua tukimuotoa.

Vielä ei tiedetä käytetäänkö tulevalla kaudella tukikattoja ja maakiintiöitä, mutta jos käytetään, aiomme tarkasti seurata, ettei niistä muodostu lammasektorille kehittämisen esteitä.

Tuleviin tukineuvotteluihin on valmistauduttu muun muassa vierailulla maa- ja metsätalousministeri **Jari Koskisen** luona syyskuussa. Delegationiin kuuluivat allekirjoittaneen lisäksi SLY:n puheenjohtaja **Tapio Rintala** ja toiminnanjohtaja **Pia Parikka**. Reilun tunnin mittaisen vierailun aikana ministerille kerrottiin lammastalouden tämän hetkinen

tilanne tilastoiden valossa, lammastalouden ja lihanhinnan viimeisimmät trendit sekä käytiin läpi lammastalouden strategia painottaen niitä asioita, joihin toivomme hallinnolta löytyvät vetoapua. Lopuksi käytiin ytimekkäästi läpi edellä mainitut lammasektorin tukineuvottelutavoitteet.

Ministeri Koskinen oli aidosti kiinnostunut lammastalouden nykytilasta ja suhtautui myönteisesti ja kannustavasti alan kehittämiseen. Ministeri ei kuitenkaan, omien sanojensa mukaan, ota esimerkiksi maataloustukien kansallisiin neuvotteluihin yhtä aktiivista otetta kuin edeltäjänsä. Tämä on edunvalvonnan kannalta menetys, sillä usein poliittinen vaikuttaminen on lähes ainoa keino saada aikaan uudistuksia tai muutoksia jämähtäneeseen hallintokulttuuriin.

Poimintoja **Ulla Savolaisen** kokoamasta historiikista vuosilta 1998–2008.

Liha on koko ajan ollut lampurien päätuote. Historiikin viimeisimpinä vuosina teurastamoissa teurastetun lihan määrä on Tiken tilastojen mukaan ollut noin 600 000 kiloa vuodessa (Vuonna 2011 tammi-syyskuun aikana 610 000 kiloa).

Liha markkinoidaan joko teurastamojen kautta tai itse.

Isoista teurastamoista vain Atria ottaa vastaan lammasta, mutta teurastus tapahtuu pääasiassa keskisuurissa ja pienissä teurastamoissa.

Pohjanmaalle perustettiin vuonna 1995 Pohjanmaan Lammasosuuskunta joka on tehnyt arvokasta työtä lammastuotteiden markkinoinnissa, käynyt hintaneuvotteluja ostajien kanssa ja järjestänyt yhteishankintoja.

Raakavillaa on viime vuosina tuotettu noin 90 000 kiloa vuodessa. Pohjanmaan Lammasosuuskunnan lisäksi ainakin Osuuskunta Loimaan Laatulammas ja Ålands Färförenig ovat järjestäneet villalle yhteiskeräyksiä ja myyntejä.

Turkisten osuus lammastilan tulonmuodostuksessa on pieni. Varsin harvat tilat muokkauttavat nahkoja turkiksiksi.

Historiikkipoiminnat päättyvät tähän. Ensi vuonna poimintoja tehdään 1920-luvun lampaankasvatusohjeista.

Tuoretta satoa

KOONNUT: Pia Parikka, Terhi Torikka ja Riikka Miikkulainen

KAINUUNHARMAKSELLE HAETAAN EU:N HYVÄKSYNTÄÄ

Kainuunharmasta viedään kohti EU:n hyväksymää itsenäistä rotua. *Hannele Rissasen* tekemän opinnäytetyön tulosten ja suomenlampaan kantakirjausohjesäännön pohjalta tullaan Suomen Lammasyhdistyksen alaisessa jalostusvalinnassa laatimaan kainuunharmaksen kantakirjausohjesääntö.

Ohjesäännön perusteella rotua tullaan anomaan lisättäväksi lampaiden jalostusjärjestö ProAgria Keskusten Liiton ja ProAgria Keskusten jalostettavien lammasarotujen listalle MMM:n kotieläinjalostuksen neuvottelukunnasta. Proessin jälkeen kainuunharmakselle voidaan avata rodun oma kantakirja jota hallinnoi ProAgria Keskusten Liitto. Kantakirjausarvostelijoina toimivat ProAgrian lammassuoneuvojat.

Kun kainuunharmas on lisätty jalostusjärjestö ProAgrian jalostettavien lammasarotujen listalle, voidaan kainuunharmaksen todeta olevan virallisesti ja hallinnollisesti oma itsenäinen rotunsa. Lisäksi kainuunharmakset voidaan vientitilanteissa noteerata ProAgrian sukutodistusten perusteella rotupuhtaiksi rodun edustajiksi toisessa EU-maassa.

Kainuunharmaksen itsenäistämismuutos on edennyt myös ProAgrian tuotoseurantarekisterin puolella. Lampaiden tuotoseurannan uusi ohjelma WebLammasta otettiin käyttöön 15.11.2011 ja kainuunharmas sai WebLampaan myötä oman rotukoodinsa: KK1.

Kaikki rotupuhtaiksi kainuunharmaksiksi rotukoodilla SS1 ja värikoodilla Y kirjatut eläimet ovat saaneet uuden rotukoodin KK1, ja ne voidaan nyt todeta puhdasrotuisiksi rodun edustajiksi uuden rotukoodin perusteella. Jatkossa rotu tulee saamaan myös omat rotukohtaiset vuosiyhteenvedot ProAgrian tuotoseurannasta.

Kainuunharmaasta on tulossa itsenäinen rotu.

Kuva: Terhi Hoikka

Hyvää Joulua ja Menestystä Vuodelle 2012

Toivovat
Suomen Lammasyhdistyksen kannattajajäsenet
Lhasulan Säätio Atria Oyj Lammastalousäätio

TAMMINEN AVASI PELIN

Lihatukku Harri Tamminen on ryhtynyt tekemään yhteistyösopimuksia laadukkaasta karitsanlihasta. Tavoitteena on saada kotimaiset karitsatuotteet vähittäiskauppoihin tiedostavien kuluttajien käden ulottuville.

Tammisen visio lammastuotteista ja tuotantotavoista täsmää Valtakunnallisen Lammassuoneuvostrategian tavoitteiden kanssa: lihan on oltava eettisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla tuotettua. Myös kasvutavoitteet istuvat Lammassuoneuvostrategian visioon 50 %:n omavaraisuusasteesta. Yhtiön tarkoituksena on leikata viiden vuoden päästä 500 karitsanruhoa viikossa.

Uusi toimija heittää lammassuonalle mottonsa mukaisen haasteen: Tamminen on laadussa lahjomaton. Lihaksikasta, vähärasvaista ja tasalaatuista ruhoa halutaan ostaa kuluttajakysyntää vastaavasti tasaisesti ympäri vuoden. Vähittäiskaupan asiakkaat haluavat, että lihaa on tarjolla aina.

Tammisen tavoitteena on nostaa suomalaisen karitsanlihan jäljitettävyyttä uudelle tasolle lähiruokakeskustelussa korostuneen läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Lampurin vastuulla on toimia ketjun alkupäässä ammattimaisesti, sillä tuottajan nimi voi jatkossa olla kaupan hyllyllä olevan Tammisen lihapakkauksen kyljessä.

Lihatukku Tamminen toimii yhteistyössä Vainion Teurastamon kanssa. Yhteistyösopimus tehdään kolmen toimijan kesken. Vainio noutaa ja teurastaa eläimet. Tamminen leikkaa ja pakkaa ruhot.

Suomenlampaasta artikkeli kansainväliseen tiedejulkaisuun

Suomenlammasta koskeva artikkeli on julkaistu PLoS ONE -tiedelehdessä. Lehti on niin sanottu open access -tiedelehti eli se toimii pelkästään verkossa. Artikkelit ovat kaikille vapaasti saatavissa, sitä vastoin tutkimuksen julkaisijat joutuvat maksamaan.

Lehdessä ei pääse julkaisemaan mitä tahansa, vaan tieteelliset artikkelit käyvät läpi rankan tieteellisen arvioinnin, professori *Juha Kantanen* MTT:stä kertoo.

Artikkeli käsittelee suomenlampaasta tehtyä dna-merkkianalyysiä ja löytyy osoitteesta: <http://dx.plos.org/10.1371/journal.pone.0026256>

Myös seuraava tieteellisen artikkelin käsikirjoitus on valmiina. Se käsittelee suomenlampaan väri-genetiikkaa.

SAARISTON LAMMASKERHO AKTIVOITUI

Saaristossa aiemmin toiminut Skärgårdens Fårklubb on saanut uuden alun ja koolle kutsuttu lampureiden kokous valitsi sille väliaikaishallituksen elokuussa. Hallituksen kokoonpano on *Charlotta Björklöf*, puheenjohtaja, *Nauvo*, *Markus Karlsson*, *Parainen*, *Mårten Forss*, *Kemiö* ja *Jukka Tobiasson*, Korppoo.

Kerhon tavoitteena on toimia yhteistyöelimenä lampureiden välillä, tietojen ja taitojen kokoavana foorumina, edistää lammastaloutta monipuolisesti, kehittää tuotteita paikalliseen kulutukseen ja lisätä yleistä tietoutta lammastaloudesta.

Kerho avaa kotisivunsa yhteystietoineen jonkin ajan kuluessa. Jäsenasioissa voi ennen sitä ottaa yhteyttä *Charlotta Björklöfiin*, puh. 040 717 1903, c.bjorklof@gmail.com

SKÄRGÅRDENS FÅRKLUBB AKTIV IGEN

Skärgårdens Fårklubb är en nygammal förening som vill sammanföra alla fåruppfödare, hantverkare och alla som har får som intresse för att arbeta för näringen och på olika sätt bidra till en lönsam fårhållning, utveckla produkter för en lokal konsumtion och göra fårnäringens betydelse känd för allmänheten.

Fårklubben höll ett grundande möte i august och valde en interimsstyrelse som består av *Charlotta Björklöf*, *Nagu*, *Markus Karlsson*, *Pargas*, *Mårten Forss*, *Kimito* och *Jukka Tobiasson*, Korpo.

Klubben kommer att öppna en hemsida med all tänkbar information. Under mellantiden kan man kontakta *Charlotta Björklöf*, tel. 040 717 1903, c.bjorklof@gmail.com

MTT TUTKII SUOMENLAMPAAN HEDELMÄLLISYYDEN TAUSTOJA

MTT:llä on alkanut syksyn aikana viisi vuotta kestävä Somics-hanke, joka pureutuu hedelmällisten lammastrotujen genetiikkaan. Hankkeen päärahoittaja on Suomen Akatemia.

Toisin kuin monilla kotieläimillä, lampaalla ilmenee laajaa vaihtelua syntyneiden jälkeläisten määrässä eri rotujen ja saman rodun yksilöiden välillä.

Keskeinen tutkimuksen kohde on suomenlammas, joka on yksi maailman hedelmällisimmistä lammastroduista. Mukana on myös venäläinen romanov-rotu.

Professori *Juba Kantasen* mukaan tutkimuksessa hyödynnetään moderneimpia menetelmiä hedelmällisten rotujen geneettisen taustan selvittämiseksi.

”Suomenlammas on meidän kansainvälisesti tunnetuin kotieläinrotumme ja arvokas geenivara. Sitä on tutkittava Suomessa, eikä annettava muiden käsiin.”

Hankkeen tavoitteena on selvittää geneettisten tekijöiden, ruokinnan ja muiden ympäristötekijöiden sekä rotujen kesytyshistorian vaikutusta eri lammastrotujen ilmentämään hedelmällisyyteen.

Tutkimus on monitieteinen ja siinä hyödynnetään muun muassa molekyylogeneettisiä merkkejä ja lampaiden ruokintakokeen tuloksia hedelmällisyysominaisuuksien kartoittamiseksi. Ensi syksynä ruokintakokeissa vertaillaan kiihotusruo-

Yhden valkoisen suomenlammassuuhun koko perimä avataan kansainvälisessä tutkimuksessa.

Suomenlampaan ja kainuunharmaan perimä avataan

Kansainvälisessä International Sheep Genomics Consortiumissa avataan pian eritruisten lampaiden koko perimät, eli kaikkiaan kolme miljardia dna:n emäsparia.

Suomesta mukana on valkoinen suomenlammassuuhi ja kainuunharmaasuuh. Myöhemmin myös joidenkin Somics-hankkeen eläinten perimä on tarkoitus avata.

Usean lammasyksilön perimän avaaminen kestää kuukausia, sillä emäsparit on luettava useaan kertaan virheiden välttämiseksi. Avatusta perimästä on tarkoitus etsiä muun muassa yhteyksiä tuotukseen ja tauteihin.

kinnan molekyylytason vaikutusta texel- ja suomenlammassuuhiin.

MTT:n kansainvälisinä yhteistyökumppaneina tutkimuksessa ovat tutkimuslaitokset Venäjältä, Austra-

liasta ja Kiinasta, ja kansallisina yhteistyökumppaneina Helsingin yliopisto ja VTT.

Tutkimuksesta löytyy lisää tietoa MTT:n verkkosivuilta

FINNSHEEP r.y:n vuosikokous 2012

Paikka: Alhon Huopatehdas Oy

Tehtaanmyymälä ja kahvio, Partalantie 131, 42100 Jämsä

Aika: la 4.2.2012 klo 12

Huopatehtaan toiminnan ja tuotteiden esittely sekä sääntömääräiset asiat.

Tervetuloa! Lisätietoja yhdistyksen kotisivulla www.Finnsheep.fi

Ennakoilmoittautuminen viimeistään 15.1.2012

Anu Pentti puh. 040 777 3416

Tuoretta satoa

KOONNUT: Pia Parikka ja Terhi Torikka

KASVUHARPPAUS LIHANTUOTANNOSSA

Lampaanlihaa tuotettiin tammi-syyskuun aikana 27 prosenttia enemmän kuin samaan aikaan viime vuonna, ilmenee Tiken ennakkotilastoista.

SUOSITUT JALOSTUSPÄIVÄT ILMAJOELLA

ProAgia Etelä-Pohjanmaa ja Monipuolinen Lammas ja vuohi hanke järjestivät yhteistyössä Sedun maatalous- ja käsityöoppilaitosten kanssa monipuoliset Lammas- ja vohijalostuspäivät syyskuussa.

Perjantaina huutokauppaan osallistuvat 35 pässiä punnittiin, mitattiin ja arvosteltiin sanallisesti. Tulokset olivat nähtävänä tulostaululla sekä lauantaiaamuna jokaisen eläimen karsinan ulkopuolella.

Pässien arvostelussa texelit luokitettiin U-E luokkiin, parhaimmat E- tulokset saivat Aholan DT. Aukusti ja DA. Pablo. Texelien painot vaihtelivat 57- 81,5 kilon välillä, puolet texeleistä oli 2010 syntyneitä. Rodun takapaistien lihaksikkuus on kohentunut uusien tuontipässien kautta.

Oxford down -pässit luokitettiin R-U-luokkiin, parhain oli Sirolan M.Marky, joka sai yleisarvosanaksi U-. Kaikki oxford downit olivat rauhallisia luonteeltaan ja varsinkin selät olivat hyviä.

Suomenlampaissa ilahduttavasti R-luokkaa

Suomenlampaissa luokitus vaihteli O-R+ -luokkien välillä. R-luokkaa esiintyi arvosteluissa ilahduttavan paljon. Suomenlampaista lähes kaikki olivat syntyneet keväällä 2011, painot vaihtelivat 39,5-60,5 kilon välillä. Parhaat europ-arvostelut, yleisarvosanana R saivat Perälän 4. Extra, Tauriaisen 7. Saketti ja Ruuskan 45. Igor.

Suomenlampaisten villa-arvostelut tehtiin perinteiseen tapaan kerinnässä toiseen kylkeen jätetystä villaraidasta. Villan hienous vaihteli välillä 50-58 ja varsin hyviä villoja oli paljon. Suomenlampaalla lihaksikkouden kehittämiseen varsinkin etu- ja takaosassa tulee panostaa, rungon pituus ja selän suoruus säilyttäen.

Huutokauppa liharotujen juhlaa

Pässihuutokauppa aloitettiin perinteistä poiketen liharoduilla. Myynnissä oli seitsemän laadukasta texel- ja kolme oxford down -pässiiä. Kiinnostus liharotuisia päsejä kohtaan oli hyvää, myyjien kahdeksan pässin keskihinta oli 456 euroa ja kallein pässi myytiin 600 eurolla.

Suomenlampaissa kiinnostus oli viimevuotista vaisumpaa, valkoisista 14 pässistä myytiin kahdeksan keskihintaan 337 euroa ja kalleimasta maksettiin 600. Värillisistä 11 pässistä 4 myytiin, hintatason pysyessä 300 eurossa.

Texeleissä nähtiin E-luokan edustusta.

Web-lampaan hyödyt esiin

Iltaluennolla Pia Parikka esitteli WebLammas -ohjelmaa. Uuden tuotosseurantaohjelman myötä lammastiedot lähtevät myös Eviran rekisteriin, joten niiden kaksinkertainen tallennus loppuu.

Uusi sukulaisuustarkistus helpottaa pässiävalintoja ja ilmoittaa selkeästi sukusiitosprosentit. Eläinten ryhmitteilytoiminnot helpottavat eri ilmoitusten tekoa.

Johanna Rautiainen kertoi lampaiden keinosiemen-nyksestä ja geenivarahankkeen siemenen keräyksestä. Eläinaineksen tuominen ja vieminen on helppoa siemen-nyksen avulla, myös eläintauririskit ovat pienemmät, kuin elävien eläinten tuonneissa.

Milla Alanco ProAgria Etelä-Pohjanmaalta esitteli eläinten käsittelyjärjestelmiä, joita suurenevilla tiloilla on syytä miettiä, jotta punnitukset ja muut toimenpiteet tulee tehtyä.

Monipuolinen lammas kiinnostaa kuluttajia

Lauantain markkinatorille osallistui ennätysmäärä yrityksiä ja yhdistyksiä. Tapahtumaa markkinoitiin myös yleisölle ja paikalla olikin runsaasti lapsiperheitä. Nähtävillä oli Villinä villaan -käsityönäyttely, neuletapaaminen kutojille ja huovutusnäytöksiä.

Villateeman mukaisesti Etelä-Pohjanmaan lammaskerho esitti myös kerintää, karstausta ja kehruuta.

Milla Alanco

ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Kaikki kolme tarjolla ollutta oxford down -rotuista pässiä pääsi töihin uusiin koteihin.

Myös yleisö pääsi kokeilemaan pässien muotoja pienryhmäkoulutuksessa.

Kuvat: Pia Parikka

NUIJAN ALLE ETELÄSSÄ

Perinteisen Ilmajoen Pässihuutokaupan lisäksi järjestettiin tänä vuonna siitospässien huutokauppatilaisuus myös Etelä-Suomessa. Huutokauppa pidettiin Hyvä Lammaskansaa -hankkeen Pässä & Brändi –tapahtuman yhteydessä Tuorlassa, ja sen järjestämistä vastasi ProAgria Pirkanmaan lammasteuvonta.

Pässä & Brändi –tapahtuma houkutteli lammaskansaa paikalle runsain mitoin mielenkiintoisen ja monipuolisen ohjelmatarjontansa sekä ulkomaisten luennoitsijoidensa avulla.

Tuorlan huutokaupassa oli esillä erittäin monipuolinen valikoima erirotuisia laadukkaita pässejä. Myytävien eläinten perus- ja tuotostiedot julkaistiin ennakkoon osoitteessa www.lammaset.fi, joka toimii myös kaikkien siitoslampaiden välityskanavana.

Tuomari naapurista

Kansainvälistä tunnelmaa ja vertailukohtaa toi *Margareta Källberg* Ruotsista, joka arvosteli myytävät pässit. Hän korosti huutokauppojen sosiaalista merkitystä ja muistutti tilasokeuden piilevästä vaarasta. Vain näkemällä muita lampaita voi arvioida oman tilansa eläinaineksen tasoa todellisuuteen perustuen.

Källberg korosti siitospässien rakenteen merkitystä jalostusvalinnassa.

Eläimen muoto ja lihaksikkuus peittyvät vahvasti, joten niiden perusteella valiten saavutetaan tuloksia nopeasti. Källberg muistutti myös, että rakenteiden vertailu myytävien pässien kesken on mahdollista vain huutokaupoissa.

Varovaista tunnustelua

Lampurit olivat saapuneet uteliaina seuraamaan kuinka pässejä huutokaupataan. Jopa moni kokenut konkari tunnusti olevansa ensimmäistä kertaa pässihuutokaupassa.

Alueen lyhyt huutokaupahistoria heijastui myyntivaiheessa hienoisena varovaisuutena. Yleisöä oli paikalla runsaasti, mutta tosiostajat olivat harvassa. Moni oli jättänyt vielä tänä vuonna aamulla lähtiessään kuljetusvälineensä kotiin hankkiakseen en-

Tuorlan tilavassa konehallissa on mainiot puitteet pässihuutokaupoille.

sin tuntumaa tapahtumaan. Harvat huutajat saivatkin laatua melko edulliseen hintaan, sillä kovaa kilpailua ei syntynyt edes parhaista pässeistä.

Huutokaupoissa vuosien välinen vaihtelu eläinaineksen kysynnän ja tarjonnan tasapainon suhteen voi olla suurta. Myös eri rotujen suosio vaihtelee. Tänä vuonna tuontitrotuiset pässit kävivät kaupaksi alkupe-räisrotuja paremmin. Nähtäväksi jää missä, mitä ja millä hinnalla päätyy vasaran alle ensi syksynä.

Pia Parikka

Suomen Lammasyhdistys ja lehden toimitus
kiittävät kuluneesta vuodesta
ja toivottavat jäsenilleen
ja kaikille Lammas & vuohi -lehden ystäville

**Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta!**

Suomen Lammasyhdistys r.y. hallitus 2011

Tapio Rintala, puheenjohtaja, puh. 0500 257 280, tapio.rintala@gmail.com, Oripääntie 999, 21900 Yläne

Janne Jokela, varapuheenjohtaja, puh. 0440 876 530, jokelaj@nic.fi, Mäkelänmäentie 25, 68240 Ala-Viirre
Varajäsen: **Timo Heikkilä**, puh. 0400 686 616, heikkila.timo@kotinet.com, Arolantie 88, 85200 Alavieska

Airi Timonen, puh. 050 494 2079, airi.timonen@keti.fi, Kiteentie 13 A, 82500 Kitee

Varajäsen: **Eeva Piesala**, puh. 040 847 4424, piiku@piiku.fi, Piesalantilantie 17, 41900 Petäjävesi

Johanna Alamikkotervo, puh. 041 459 6657, johanna.alamikkotervo@gmail.com, Vanhalantie 17, 95300 Tervola

Varajäsen: **Matti Rissanen**, puh. 040 5311 788, matti.rissanen1@pp.inet.fi, Jeesiönratsutie 2785, 99770 Jeesiö

Sebastian Nurmi, puh. 050 581 0721, studio.sebastian@netlife.fi, Bovikintie 25, 10600 Raasepori

Varajäsen: **Lauri Leinonen**, puh. 0400 458 286, late@lampuri.fi, Koivusuontie 424, 32300 Mellilä

Susanna Nuutinen, puh. 050 340 5130, susanna.nuutinen@putkisalola.fi, Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi

Varajäsen: **Kaarin Knuutila**, puh. 040 578 6317, kaarin.knuutila@pp.inet.fi, Ahviontie 260, 46960 Muhniemi

Jan Suttle, puh. 0500 820 243, jansuttle@netscape.net, Vuohelantie 34, 38250 Roismala

Varajäsen: **Mikaela Ingo**, puh. 044 284 0532, mikaela.ingo@agrolink.fi, Staversbyväden 187 B, 66520 Veikars

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Komission mukaan vihertämistoimet vaikuttaisivat positiivisesti lammastalouteen. Kuva maatalousvaliokunnan kokouksesta.

Kuva: Sanna-Helena Rantala

Vihertämistä vai viherpesua?

Kuva: Erik Fallenius

Sanna-Helena Rantala
MMM, agronomi

Euroopan komissio julkisti ehdotuksensa tulevan maatalouspolitiikan lainsäädännöstä 12.10. Ehdotus ei ollut kovinkaan radikaali. Maatalouspolitiikan perusrakenne eli niin kutsuttu kaksoispilarijärjestelmä säilyisi jatkossa, samoin kuin unionin ja jäsenvaltioidenyhteisrahoitus. Suurimpia muutoksia on suorien tukien uudelleen järjestäminen.

Uusi suorien tukien järjestelmä jakautuu ehdotuksessa perustukeen

Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan, CAP:n, uudistus on herättänyt keskustelua niin kotimaisilla kuin eurooppalaisilla foorumeilla. Kyseessä on merkittävä reformi, sillä maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämisen osuus EU:n budjetista on noin 45 prosenttia. Pelissä ovat isot rahat ja intressit.

ja neljään tukimuotoon, joihin kuuluvat pakollinen nuorten viljelijöiden tuki, vapaaehtoinen luonnonhaittatuksi, vapaaehtoinen tuotantoon sidottu tuki sekä ehkä eniten keskustelua herättänyt pakollinen vihertämistuki.

Ekologisen alan vaatimukselle kritiikkiä

Suorien tukien vihertäminen on komission voimannäyte ympäristön ja

luonnon monimuotoisuuden puolesta. Jokaikinen tila unionissa halutaan vihdoin ympäristötoimenpiteiden piiriin ja komissio ehdottaa, että 30 prosenttia suorista tuista maksetaan vihertämistukena. Tuen saaminen edellyttäisi kolmen vihertämistoimenpiteen noudattamista. Toimenpiteisiin kuuluisivat a) viljelyn monipuolistaminen, b) pysyvien nurmi-alojen säilyttäminen ja c) ekologinen ala. Luomutilat saavat vihertämistuen automaattisesti.

Varsinkin ekologisen alan vaatimus on saanut kritiikkiä. Sen mukaan vähintään seitsemän prosenttia tilan alasta, pois lukien pysyvät nurmet, on oltava ekologista alaa. Tähän voitaisiin laskea muun muassa kesannot, maisema-alat ja suojakaistat. Monen Euroopan parlamentin jäsenen mielestä tämä on kuitenkin ristiriidassa

maatalouden kilpailukyky- ja tuottavuustavoitteiden kanssa.

Kritiikkiä byrokratialle

Mepit kritisoivat myös lisääntyvää byrokratiataakkaa, mikä vaikuttaakin täysin aiheelliselta. Koko ehdotuksesta on jäänyt sellainen maku, että komissio on vain lätkäissyt nykyisen tukijärjestelmän päälle kasan uusia toimenpiteitä ja ehtoja, jotka entisestään lisäävät hallinnollista taakkaa. Monet ovat huolissaan myös vihertämisen todellisista vaikutuksista. Esimerkiksi skotlantilainen MEP *George Lyon* määritteli vihertämisen pelkäksi viherpesuksi eikä varsinaiseksi ympäristöteoksi.

Komission mukaan vihertämistoimet vaikuttaisivat positiivisesti lammastalouteen, kun esimerkiksi pysyvien nurmien säilyttäminen edesauttaisi lammastalouden toimintaedellytyksiä tietyillä alueilla. Toki

vihertämistoimenpiteissä voi ollakin paljon mahdollisuuksia lammastalouden kannalta. Monelle lampurille on tärkeää edesauttaa luonnon monimuotoisuuden säilymistä, joka on vihertämisenkin tärkeä tavoite.

Pienille tiloille viljelyn monipuolistaminen voi kuitenkin aiheuttaa hankaluuksia, sillä sen mukaan tilalla on viljeltävä vähintään kolmea kasvia, joiden on katettava vähintään viisi prosenttia, mutta ei kuitenkaan enempää kuin 70 prosenttia maatalousmaan pinta-alasta. Toisaalta vaatimusta ei sovellettaisi, jos koko ala on nurmiviljelyssä tai kesantona.

Pallo nyt parlamentilla

Vihertämisessä on jalo tavoite, mutta on eri asia, millaisin toimenpiteiden hallinnointi ja valvonta käytännössä hoidetaan. Komission ehdotusta on kehitettävä varsinkin tältä pohjalta. Monen tuottajan mielestä nykyinen-

kin byrokratiataakka on jo tarpeeksi raskas.

Politiikan valmistelu jatkuu kovaa kyytiä. Nyt pallo on heitetty parlamentille ja jäsenmaiden ministereiden neuvostolle ja on syytä muistaa, että ensimmäistä kertaa CAP:n historian aikana Euroopan parlamentilla on mahdollisuus jättää kädenjälkensä tulevaan politiikkaan.

Lopullinen päätös tulevasta politiikasta kun tehdään neuvoston ja parlamentin yhteispäätösmenettelyssä. Uskoisin, että parlamentista löytyy paljon tahtoa järjeistää politiikkaa ja tehdä siitä sopivampaa kullekin jäsenmaalle.

Kirjoittaja työskentelee Euroopan parlamentissa MEP *Riikka Mannerin* erityisavustajana.

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkaus ja tyhjiöpakkaus myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. (02) 554 6273. Faksi (02) 554 6290.
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

REHU-ÄSSÄ OY

- LAMMASKIVENNÄISIÄ myös luomutuotantoon hyväksytyt.
- NUOLUKIVET myös luomutuotantoon hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY

PUH: 06 344 4433

FAX: 06 344 4432

email: rehuassa@qnet.fi

OS

ID

STALLMÄSTAREN

Me merkitsemme eläviä arvoja

“Me autamme lampaidesi merkinnässä”

- Tehokasta ja aikaa säästävää
- Automaattinen erottelu stressittömästi
- Pienet, kevyet ja nykyaikaiset merkit

OS ID E23 Combi - merkittävää apua!

OS ID Stallmästaren
Skaragatan 110, 531 33 LIDKÖPING

Tilaa korvamerkit lampaille ja vuohille asiakaspalvelusta: 020 690 990. www.stallmastaren.se

Vinkkejä tiineen uuhen ruokintaan ja hoitoon

Tiineen uuhen hoidon pääpainopiste on lopputiineyden onnistuneessa tunnusruokinnassa. Lammastutkimuksissa maailmalla saadut tulokset ovat osoittaneet myös tiineysajan ruokinnalla kokonaisuudessaan olevan pysyviä vaikutuksia karitoiden elinvoimaisuuteen, kasvuun, terveyteen ja jälkeläistuottoon.

Eila Pennanen

Sikiöiden kasvusta 70 prosenttia tapahtuu viimeisen kuuden tiineysviikon aikana. Tunnusruokinnan virheiden aiheuttama karitoiden heikkous, uuhen maidontuotannon riittämättömyys tai emovaistojen kehittymättömyys ovat varhaisten karitsakuolemien yleisin syy. Lopputiineyden aikana uuhen valkuaisen ja energian tarve kasvaa nopeasti. Valkuaisen puutos vaikuttaa karitoiden sikiöaikaisen kasvun lisäksi uuhen ternimaidon määrään ja laatuun.

Kuntoluokitus ja ultraus apuna

Kuntoluokitukset auttavat tarkentamaan ruokintasuunnitelman toteuttamista ja uuhien pysymistä tiiney-

denaikaisessa keskimääräisessä tavoitekuntoluokassa 3. Tiineysultraus on suositeltava varsinkin hedelmällisillä roduilla tunnusruokinnan suunnittelun pohjaksi. Ultraus 63-90 tiineysvuorokauden välillä antaa varmimman tuloksen sikiöiden lukumäärästä. Ruokintaryhmät muodostetaan vuonuekoon ja kuntoluokan perusteella. Omaan kasvuunsa ylimääräistä ravintoa tarvitsevat ensikot muodostavat erillisen ryhmänsä.

Hyvän villan perusta luodaan sikiöaikana

Hienompaa alusvillaa kasvavat sekundaariset karvatupet aloittavat kehityksensä 95-135 tiineysvuorokauden välillä. Emon aliruokinnan erityisesti tiineysvuorokausien 115-135

välillä on todettu vaikuttavan haitallisesti sikiön karvatuppien muodostumiseen ja kehitykseen. Syntymän jälkeen sekundaariset karvatupet jatkavat kehitystään muutaman ensimmäisen elinkuukauden ajan, mutta niitä ei muodostu enää lisää syntymän jälkeen. Primaariset peitin-karvaa kasvavat tupet aloittavat kehityksensä sikiön ollessa 60 vrk ikäinen ja ne ovat täysin kehittyneet syntymähetkellä.

Vitamiini- ja seleenilisä ehkäisee ennenaikaisuutta

Kivennäisistä ja vitamiineista eniten merkitystä tiineysaikana on kalsiumfosforisuhteella, seleenillä, E-, D-, ja A-vitamiinilla sekä jodilla. Sisäruokintakaudella D- ja E-vitamiinien saanti saattaa olla riittämätön säilörehun alhaisen D-vitamiipitoisuuden ja vastapuidun viljan E-vitamiinin puutteen takia. Monivitamiini- ja seleenilisä lopputiineydestä ehkäisee ennenaikaisia karitsointejä sekä E-vitamiinin ja seleenin puutteesta aiheutuvaa karitsoiden lihasrappeumaa.

Emon vakava jodin puute voi johtaa jodin puutteesta kärsivien karitsoiden luomiseen lopputiineydestä – kehittyvä sikiö on paljon aikuista eläintä herkempi jodin puutteen aiheuttamalla kilpirauhasen vajaatoiminnalle. Emon E-vitamiinin puute saattaa aiheuttaa polttoheikkoutta ja A-vitamiinin puutos tai D-vitamiinin liikasaanti saattaa lisätä jälkeisten kiinnijäämistä. Kivennäisten ja vitamiinien yliannostuksesta aiheutuu terveyshaittojen lisäksi turhia kustannuksia.

Täsmällinen ja tasapainoinen ruokinta tiineys- ja imetysaikana palauttaa lampurin terveysongelmien vähenemisellä ja tuotoksen parantumisella.

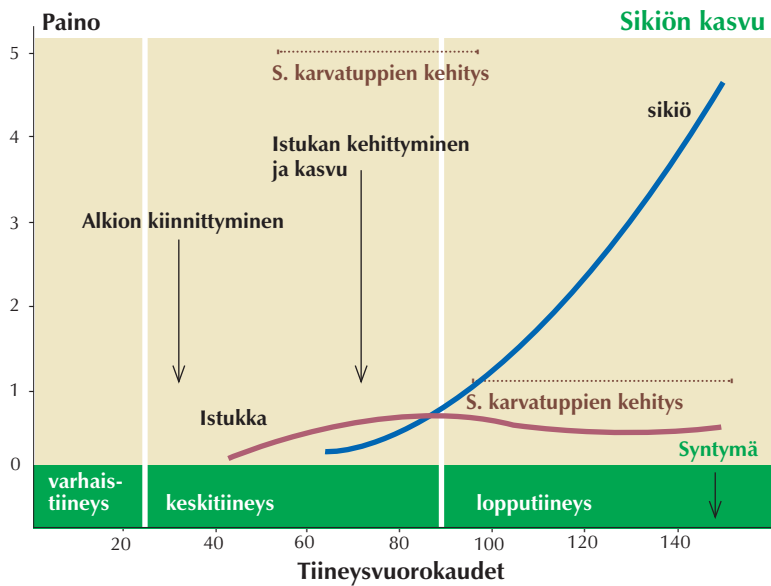

OSTETAAN TEURASKARJAA

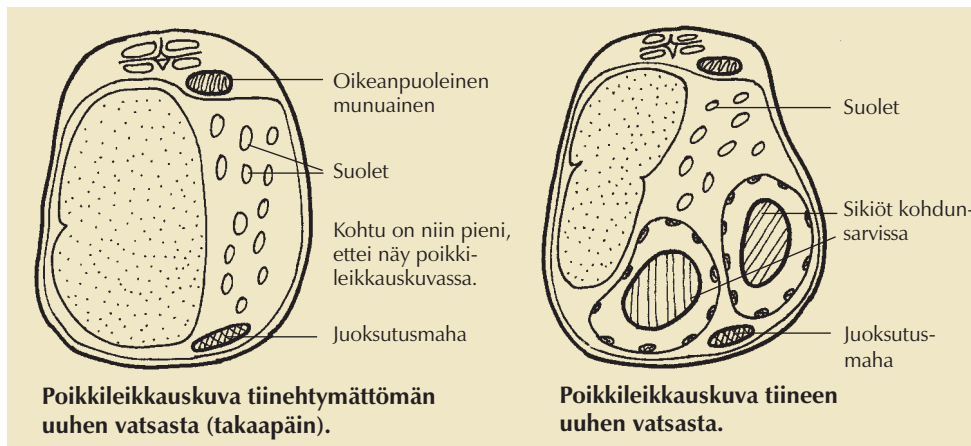
- lyhyet kuljetusmatkat
- nopeat noudot

Miikka Depner p. 010 2291 021
Hannu Vainio p. 010 2291 022

www.vainionteurastamo.fi

Tiineysaika jaetaan kolmeen toisistaan erottuvaan ajanjaksoon; varhais- keski- ja lopputiineys. Karitsan kehityksen pääkohdat verrattuna tiineyden keston vasemmalla olevassa kaaviossa. (Mukaillen: Farmers Guardian 11/2007)

Varsinkin suuret vuonueet asettavat haasteen lopputiineyden ruokinnan onnistumiselle. Poikkileikkauskuva sikiöiden emon ruuansulatuselimiltä valtaamasta tilasta vatsaontelossa. (Mukaillen: Winter & Charney, The Sheep Keeper's Veterinary Handbook 2007)

Varhastiineys

Lampaan alkio kiinnittyy kohdun seinämään vasta 14-28 vuorokauden kuluttua hedelmöitymisestä. Sekä alkiot että emo ovat ensimmäisen tiineyskuukauden aikana haavoittuvaisia ja herkkiä erilaisille stressitekijöille ja terveysongelmille. Äkillisiä ruokinnan muutoksia vältetään ja pyritään pitämään uuhien paino tasaisena. Kasvavien ensikoiden elopaino saa kuitenkin nousta tiineyden alkupuolellakin viisi prosenttia. Ylimääräisen stressin vähentämiseksi uuhien siirrot ja kuljetukset eivät ole suositeltavia tämän herkän tiineysjakson aikana.

Keskitiineys

35-100 tiineysvuorokauden välillä istukka kehittyy ja kasvaa voimakkaasti. Mitä suurempi ja paremmin kehittynyt istukka sitä suuremmat ja elinvoimaisemmat karitsat ovat syntyessään. Sekä ali- että ylikuokinta vaikuttaa negatiivisesti istukan kehitykseen. Uuhet eivät saisi menettää tai lisätä puolta kuntoluokkaa tai viittä prosenttia enempää ruumiinpainostaan tänä ajanjaksona.

Kerintä ennen tunnutusruokinnan alkua lisää uuhien ruokahalua ja samalla vältetään

karitsoinnin aiheuttaman stressin vaikutukset villan laatuun. Villan laadun pysyminen hyvänä tiineysaikana kertoo eläimen yleiskunnosta ja ruokinnan onnistumisesta. Valkuaisen ja rikin puute sekä stressi vaikuttavat eniten villan kasvuun ja laatuun. Rikin puute vaikeuttaa myös tiettyjen suoliston aminohappojen toimintaa ja estää seleenin imeytymistä.

Lopputiineys

Sikiöiden kasvusta 70 prosenttia tapahtuu viimeisen kuuden tiineysviikon aikana.

Tunnutusruokinnan virheiden aiheuttama karitsoiden heikkous, uuhien maidontuotannon riittämättömyys tai emovaistojen kehittämättömyys ovat varhaisten karitsakuolemien yleisin syy. Lopputiineyden aikana uuhien valkuaisen ja energian tarve kasvaa nopeasti. Valkuaisen puutos vaikuttaa karitsoiden sikiöaikaisen kasvun lisäksi uuhien ternimaidon määrään ja laatuun.

Alpakka on lampaan tavoin laumaeläin.

Pitkäaikainen lemmikki ja pehmoinen terapiaeläin

Lammas ei ole enää kymmeneen vuoteen ollut aivan ainut villantuottaja Suomessa. Ensimmäiset alpakat tulivat maahan vuonna 2002. Niitä pidetään kuitenkin yleisimmin lemmikkeinä ja terapiaeläiminä.

Teksti ja kuvat: **Anna-Reetta Hosike**

Suomen alpakkayhdistyksen ylläpitämä alpukka- ja laamarekisteri otettiin käyttöön kolme vuotta ensimmäisten alpakoiden saapumisen jälkeen. Rekisterissä on runsaat 350 eläintä. Kaikki kasvattajat eivät ole rekisteröineet eläimiään, joten tarkkaa alpakoiden määrää Suomessa ei tiedetä.

Alpakoilla ja laamoilla on vuonna 2006 käyttöön otettu Who-cares –terveysvalvontaohjelma ja vastuullinen kasvattaja hankkii eläimensä ETT:n ohjeiden mukaisesti. Tunnisteena eläimellä voi käyttää korvamerkkejä tai sirua. Alpakka luokitellaan lemmikiksi, joten sillä ei ole tuotantoeläimen statusta Suomessa, eikä siitä saa tukia.

Alpakanlihaa tuottaa vain Andien alkuperäisväestö, joten Suomessa alpakat ovat villaa tuottavia lemmikke-

jä. Alpakkaa ja laamaa verrataankin enemmän koiraan kuin lampaaseen.

Kamelinsukuiset tulokkaat

Alpakat ja laamat ovat kamelieläimiä ja ne on jalostettu 5 000 vuotta sitten luonnonvaraisista vikunjasta ja guanakosta. Varsinaisille märehitjölle naudalle, lampaalle ja vuohelle, alpakat ja laamat eivät ole sukua.

Lampaan tavoin alpukka on laumaeläin eikä viihdy yksin. Lampailta lisääntyminen on huomattavasti tehokkaampaa alpakoihin verrattuna, sillä alpukka kantaa 11,5 kuukautta ja saa yhden vasan kerralla. Yleensä vasa saa olla emän seurassa puolivuotiaaksi, minkä jälkeen se opetetaan kulkemaan riimussa.

Alpakkavasa maksaa tuhansia euroja, mutta eläimen ylläpitokustannukset ovat pienet. Kalliista hankin-

tahinnasta johtuen yhdellä omistajalla on usein vain muutama alpukka. Hintaa määrittävät villan laatu, sukutaulu, jalostusarvo ja se, mihin tehtävään alpukka on koulutettu.

Alpakat syövät heinää, poronrehua ja kauraa. Asuinpaikaksi niille riittää esimerkiksi vanha navetta ja ulkotarha, jonne ne voivat halutesaan mennä ympäri vuoden.

Alpakat ovat myös tehokkaita maisemanhoitajia. Paksun villansa ansiosta ne pärjäävät hyvin ulkona talvella. Aita voi olla esimerkiksi lauta- tai verkkoaita ja sen on oltava 120 senttiä korkea. Alpakoita voi olla lammastiloilla, mutta ne eivät saa olla lampaiden kanssa nenäkontaktissa.

Kerintä kerran vuodessa

Lampaan tavoin alpukka on tunnettu villantuottajana. Alpakka keritään

kerran vuodessa, keväällä. Villaa saadaan noin 1-3 kiloa vuodessa. Villalaamalta villaa voi tulla jopa 8 kiloa.

Virtain Villa on kehrynnyt sataprosenttista alpakkaa, kun kasvattajat ovat koonneet eläintensä villoja yhteen. Kotimaiselle langalle on kysyntää. Alpakka ei tuoksu millekään ja sen villa sisältää vain vähän allergeeneja, joten se sopii useimmille allergikoille.

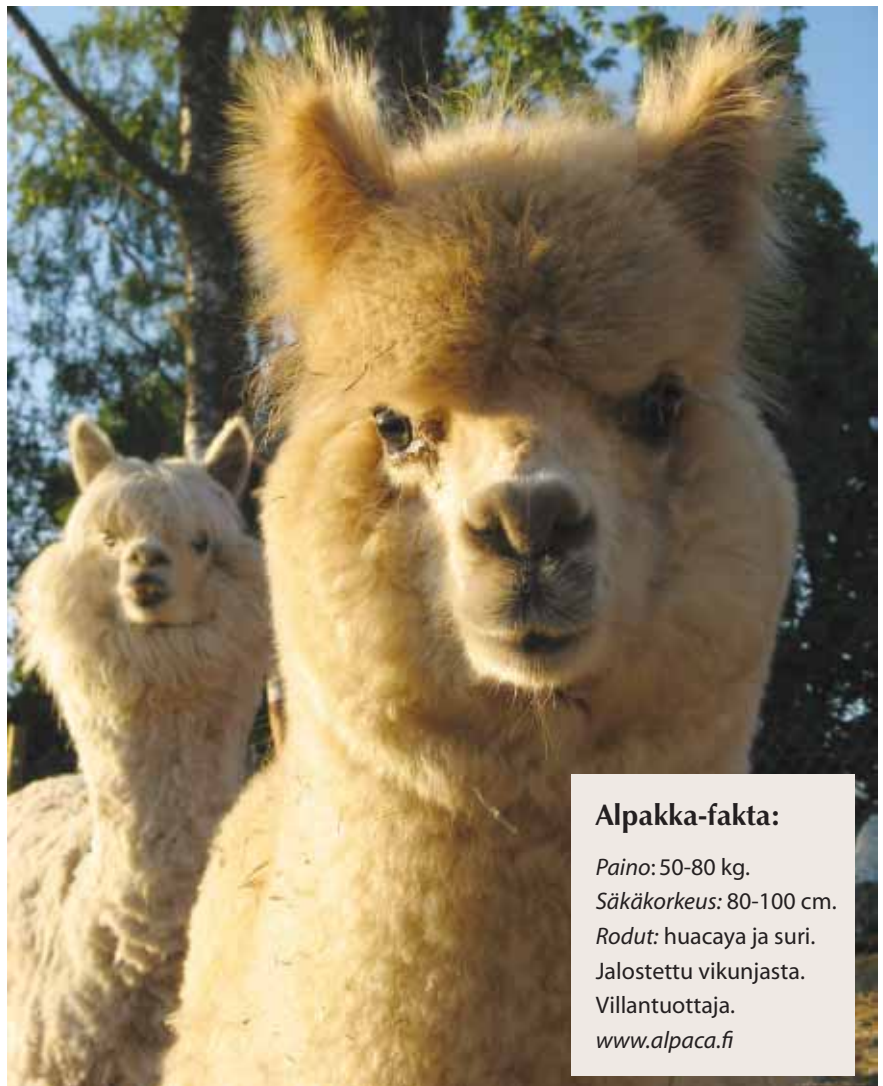
Alpakan villan tekee erityiseksi sen harvinaisuus, hienolaatuinen kuitu ja laaja värikirjo. Värejä on luokiteltu 22, mutta sävyjä tunnetaan 250. Alpakka on monivärisin villantuottaja maailmassa.

Innostunut oppimaan

Alpakoilla ja laamoilla on yksilöllisiä käyttötarkoituksia. Kasvattaja voi hyödyntää eläimiä maatilamatkailussa, kotieläinpihoilla, maisemanhoidossa, eläinavusteisessa toiminnassa ja -terapiassa. Alpakoiden ja laamojen kanssa voi harrastaa myös näyttely- ja agilitytoimintaa.

Pörröiset alpakat houkuttelevat halaamaan, mutta tulevat tutustumaan vain kun haluavat, sillä ne ovat hyvin itsenäisiä. Luonteeltaan alpakat ovat varovaisia, sillä lampaan tavoin ne ovat saaliseläimiä ja tottuneet pakenemaan.

Alpakkalaumassa on vahva työnjako: joku laumassa esimerkiksi varoittaa vaarasta, toinen toimii porukan pomona ja jonkun tehtävä on varmistaa turvallisuutta tiedustelijana, joka ensimmäisenä lähtee var-

Alpakka-fakta:

Paino: 50-80 kg.
Säkäkorkeus: 80-100 cm.
Rodut: huacaya ja suri.
Jalostettu vikunjasta.
Villantuottaja.
www.alpaca.fi

Alpakka voi elää jopa 25-vuotiaaksi.

mistamaan tuntematonta. Tämä voi suojella laumaa esimerkiksi susilta, sillä vastaantulo saattaa sekoittaa saalistajan kuvion. Kamelieläimet eivät myöskään keräänny laumaksi, jota susi voisi ajaa.

Alpakasta saa perheeseen pitkäikäisen lemmikkieläimen, sillä se voi elää 25-vuotiaaksi. Koirien tavoin alpakat ovat oppivia ja kiinnostuneita uusista haasteista. Välillä kuitenkin tulee hetkiä, jolloin ne eivät halua toteuttaa ohjaajan toiveita, vaan käyvät makuulle. Niitä pystyy harvoin lahjomaan herkuilla.

Vain koulutetut terapiakäyttöön

Alpakoiden ja laamojen ammattimaisista ja valvottua terapiakäyttöä edistämään on perustettu Terapia-alpakat ja -laamat r.y. Terapiakäyttöön on hyväksytty vain koulutettuja alpakkoita ja laamoja. Tarkoituksena on antaa asiakkaan tarpeesta riippuen joko eläinavusteista terapiaa yhdessä terapeutin kanssa tai eläinavusteista toimintaa, jonka vetäjänä voi toimia

KÄÄNNÄ

Alpakasta saadaan noin 1-3 kiloa villaa vuodessa.

JUHTA JA VILLANTUOTTAJA

Laama oppii mieluusti temppuja ja rakastaa virikkeitä, joten sen kanssa ei aika käy pitkäksi. Jo siitäkin syystä, että laama on hevosenkokoinen, se koulutetaan kulkemaan riimussa ja hyväksymään hoitotoimenpiteet. Kouluttamaton laama on ongelma. Laaman voi ottaa mukaan vaelluksille, se pystyy kantamaan 40 kilon taakan.

Laamoja on kahta tyyppiä: klassinen laama, joka on perinteinen kantojuhta ja woolylaama, joka on pitkäkarvainen villantuottaja. Laamojen yksilöllisyys näkyy myös värityksen kirjossa, laama voi olla hyvinkin kirjava. Villan laadussa laama voi yltää alpakan tasolle.

Laamojen ruokinnan perustana on hyvälaatuinen korsirehu, poropelletti ja kaura. Ruuasta nahistellessaan laamat joskus sylkaisevät toisiaan päin - sen sijaan että tahallaan tähtäisivät ihmisiä päin. Myös alpakat saattavat sylkäistä naapurin ruokaan, mikäli tämä häiritsee ruokailua.

Laama-fakta:

Paino: 90-160 kg, **säkäkorkeus:** 120-130 cm.

Jalostettu guanakosta. Laamoja Suomessa arviolta 50.

Rodut: wooly-laama ja klassinen laama. Wooly- eli villalaaman villa vetää vertoja alpakan villalle. Laama pystyy kantamaan noin 40 kilon taakkoja.

Laamoja käytetään lammasmaan suojelemiseen muun muassa ketuilta ja dingoilta.

muu koulutettu henkilö. Lisätietoja löytyy www.alat.fi

Paljon eroja lampaisiin

Alpakoilla ja lampailla on paljon eroja. Alpakkalauman jäsenet esimerkiksi tekevät tarpeensa lauman yhteiseen vessapaikkaan.

Alpakkaurokset eli orhit eivät puske kuten pässit vaan mittelevät

kaulapainilla arvojärjestyksestä. Keskenään alpakat kommunikoivat hiljaisesti ynisemällä ja hymisemällä.

Paimenkoiraharrastusta ei pysty yhdistämään alpakoihin, koska alpakat eivät keräänny yhteen laumaan vaan hajaantuvat erilleen, jos paimenkoira yrittää paimentaa laumaa.

Andeilta kotoisin olevalla alpakalla ei ole varsinaisia sorkkia, ku-

ten lampaalla, vaan jalat muistuttavat alapuolelta enemmänkin koirien polkuanturoita. Polkuanturoiden päällä on kyntset, jotka ilmastavat laidunta eläinten liikkuaessa. Etelä-Amerikan Andien rinteiltä peräisin oleville alpakoille on hyötyä sorkan mallista, koska niiden avulla liikkuminen ja kiipeäminen on ketterää.

Lammas & vuohi

PALVELUKORTTI

- Uusi lehtitilaus** 69 €/vuosi
- Lehtitilaus ja kannattajajäsenyys** 300 €/vuosi
- Perhejäsenyys ilman lehtitilausta** 20 €/vuosi
- Osoitteenmuutos**
- Tilauksen peruutus**

Lammas & vuohi lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

Nimi _____

Osoite _____

Vanha osoite _____

Puhelinnumero _____

Sähköposti _____

Suomen Lammasyhdistys

ProAgria Palvelukeskus

PL 251

01301 Vantaa

Päätoimittaja: Pia Parikka, puh. 020 747 2451, pia.parikka@proagria.fi
Toimitussihteeri: Terhi Torikka, puh. 040 752 6363, terhi.torikka@gmail.com
Vuohiasiat: Milla Alanco, puh. 040 706 0558
Toimituksen osoite: Terhi Torikka, Parkkarilankatu 30 E3, 53200 Lappeenranta
Ilmoitukset: Pia Parikka, ProAgria Keskusten Liitto, Viikinäistentie 35, 19210 Lusi

Sähköiset tilaukset:
pia.parikka@proagria.fi

Teksti ja kuvat: **Anne Konsti**

David Williams – talking sheep

Alkuaan australialainen, nykyisin Ruotsissa asuva lampuri ja emotilallinen David Williams piipahti Suomessa arvostelemassa dorseteja viime kesänä. Williams kävi Putkisaloon jalostuskatraan läpi kertoen samalla rakennearvostelusta ja sen tarjoamista apuvälineistä eläin-valinnassa.

Williams oli vakuuttanut osaamisellaan pässihuu- tokaupassa 2010 sekä lammasneuvoja *Sari Heltelä-Auvisen* että tilan omistajat. Putkisalossa toivottiin apua pienen puhdasrotupopulaation jalostussuunnitteluun ja haluttiin tarkistaa, että aktiivinen jalostusvalinta on oikeassa suunnassa rakenteenkin osalta.

Williamsin arvosteludemonstraatioissa käsiteltiin lammastaloutta laajasti. Miehen kokemus kattaa niin Australiassa saadun koulutuksen ja suuret katraat kuin Ruotsin mallin mukaisesti pienemmät ja markkinointitavoiltaan erilaiset kaupalliset- ja jalostuskatraat.

Williams aloitti Ruotsissa lampaiden ulkomuototuomaroinnin vuonna 2000. Kansallinen arvostelu on alkanut tuottaa tulosta. Lampurit ovat oppineet, että rakennearvostelu tuo lisäarvoa jalostuseläimille ja määrittää katraan sisäistä laatua sekä lampurin omaa onnistumista jalostustavoitteiden saavuttamisessa. Williams painottaa myös kuluttajan osuutta tavoitteiden määrittämisessä. Lammas on laiduntava, maisemassa näkyvä tuotantoeläin, jolle on tärkeää hyvä liikkumiskyky erilaisissa maastoissa, kestävyys ja hyvä yleisrakenne. On tärkeää, että kuluttajan ajatuksissa säilyy lampaaseen liittyvä eettinen eläintenpito ja eläinjalostus.

Rakennearvostelua varten on Ruotsissa määritetty roduittain eri ominaisuudet. Nämä yhdessä tuotosindeksin kanssa kertovat tarkemmin esimerkiksi jalostuseläinten ostajalle, millainen eläin on kyseessä ja miten se tyypiltään

David Williams oli yllättynyt tilan dorsetkatraan hyvästä laadusta. Pohjaksi on ostettu laadukkaat eläimet ja jalostuksessa on otettu huomioon oikeat asiat kuten jalkarakenne. Tulevaisuudessa kannattaa huomioida katraan lihakuus ja tasalaatuisuus. Ohjeita saatiin myös eri sukulinjojen käytöstä.

soveltuisi ostavaan katraaseen. Perusarvostelussa kirjataan ylös eläimen koko (säkäkorkeus, kokonaispituus), runko (leveys, pituus, rungon muoto), takareiden koko (leveys, syvyys, paksuus), rinta (leveys, etujalkojen aseointi) ja selkä (leveys ja selkälinja). Williams itse painottaa erityisesti laiduntavan eläimen jalkarakennetta eli kulmaukset, suoruuks, vuohiset ja sorkat. Rakennearvostelussa lisäksi huomioidaan rotutyypilliset asiat kuten villan ja turkiksen laatu, luuston laatu, naaras- ja urosleima sekä yleisvaikutelma. Koska kyseessä usein on myyntitilanne,

luonnolliset rakenteelliset virheet, jotka eivät aina johdu pelkästään perimästä, pitää kirjata arvostelupöytäkirjaan.

Rakennearvostelun Williams näkee tärkeänä osana lammastalouden pr-työtä, hänen mukaansa terve lammastalous toimii ja kehittyy sisäisen laatu- ja kuluttajan toiveiden mukaisesti. Näyttelyt ja huutokauppojen rakennearvostelutilaisuudet olisi tehtävä suureksi show-tapahtumaksi, jossa asialleen omistautuneet ammattilaiset tuovat ylpeänä omia eläimiään näytille ja arvosteltavaksi.

Lammatuotteiden skaala on laaja niin jatkojalostuksessa kuin markkinoinnissakin

Käsityöt osana lammastilan toimintaa

Käsityöt ovat osa monen lammastilan toimintaa ainakin jossain määrin. Haluan nostaa esille viisi asiaa, jotka minulle ovat tärkeitä käsityöläislampurina. Ne ovat jatkojalostus, kurssit ja markkinat, oma luovuus sekä perinteet.

Teksti ja kuvat: **Anu Pentti**
Finnsheep ry:n puheenjohtaja

Yleensä lammastila alkaa jatkojalostaa villaa ja vuotia, koska näin saadaan raaka-aineelle lisää arvoa, parempi kate sekä palkkaa omalle työlle. Lankojen ja taljojen

”Neulahuovutusta, hevoshuovutusta, neulakinnasta, nahan ompelua, vällyjä, kasvivärjäystä, kehräämistä, nauhoja, kangaspuita, luita ynnä muita - siis onko olemassa monipuolisempaa eläintä kuin lammas! ”

myynnistä meidänkin tilallamme alettiin. Ensimmäisiä lampaita hankkiessani ajatuksena oli nimenomaan saada materiaalia käsitöihin. Villalanka oli tietysti mielessä ja vähän huovutukseenkin oli tullut hurahdetua, ja kun ensimmäiset omien lampaiden villoista kehräytetyt langat ja karstalevyt haettiin kehräämöltä, se tuntui tosi hienolta. Edelleen jokainen uusi kehräämöltä haettu satsi ilahduttaa. Tiedän, että moni lampuri jakaa kanssani tämän tunteen.

Alkuun kurssien kautta

Käsityörittämiseen liittyy usein monenlaista kurssitoimintaa. Ensin tietysti pitää tarpeen mukaan itse käydä kurseja jotta voi jalostaa tuotteita pidemmälle: neulahuovutusta, hevoshuovutusta, neulakinnasta, na-

Nyt on paras aika huoltaa
keritsinkone

Koneen huolto alk. 26,50 €
Terien teroitus 15 € /pari

TEROITUSPALVELU SIHVO OY

Ravioskorventie 59, 19700 Sysmä
Puh. 040 528 5309 ja 03 717 9977

Hevoshuovutuskurssilla Kolilla syntyi monta mattoa viime kesänä.

han ompelua, vällyjä, kasvivärjäystä, kehräämistä, nauhoja, kangaspuita, luita ynnä muita - siis onko olemassa monipuolisempaa eläintä kuin lammas!

Seuraava askel on mahdollisesti se, että lampuri alkaa itse järjestää näitä kursseja. Minusta sekä kurssille osallistuminen että niillä ohjaaminen on ollut todella antoisaa, aitoa vuorovaikutusta. Kurseilla tapaa ihania ihmisiä, joiden seura virkistää ja joilta oppii aina jotain uutta. Kurssitoiminnasta saattaa myös muodostua yksi tulonlähde lampurille.

Parhaat myyntipaikat löytää kokeilemalla

Myyntityö on olennainen osa käsityöryhtäjäyttä. Kuten jatkojalostuksessa, myös markkinoinnissa skaala on laaja. Itselläni on kokemusta lähinnä pienimuotoisesta myyntityöstä, myyn kotipuodista ja kierrän markkinoita ja messuja jonkin verran tuotteideni kanssa. Parhaat myyntipaikat juuri omille tuotteilleen löytää vain kokeilemalla.

Markkinoiden hyvä puoli on se, että niillä kohtaa asiakkaansa henkilökohtaisesti. Tällöin palaute on välitöntä, ja keskustelu asiakkaiden kanssa on kiinnostavaa ja hedelmäl-

listä. Markkinoiden tärkeää antia on myös muiden käsityöläisten tapaaminen, verkostoituminen ja yhteistyökuvioiden luominen, sillä jossain

vaiheessa toiminta voi laajentua siinä määrin, ettei kaikkea ehdikään tehdä itse. Tärkeää on löytää oma vahvuutensa ja keskittyä siihen.

Monta tapaa itseilmaisuun

Olen kovasti pohtinut sitä, että mikä käsityöissä ja villassa oikein kiehtoo. Villa on luonnollisesti maailman upein materiaali, joka hylkii likaa ja vettä ilman mitään teflon-käsittelyä, kunhan se on pesty ja jatkokäsittely oikein. Lisäksi se pitää meidät lämpiminä kovillakin pakkasilla paremmin ja terveellisemmin kuin yksikään ihmisen kehittämä materiaali.

Ja koska käsillä tekeminen on ihmiselle edelleen tärkeää ja terapeutista, saattaa luovuus hyvinkin puhjeta kukkaan kun käytettävissä on niin houkutteleva materiaali. Löytyy niin monta tapaa ilmaista itseään villan avulla: värit, muodot, pehmeys, kuviot, yhdistely, koko palapeli. Olipa materiaalina villa tai joku muu, kä-

KÄÄNNÄ

JALOSTUSLAMPOLA RUIJA-KARJAIN OXFORD DOWN

Tuota laatukaritsaa! Raamikas ja nopeakasvuinen lihalammasrotu, sopii myös risteytyskäyttöön.

Huolellinen laiduntaja, erinomainen rehunkäyttäjä.

Siitosuuhet ja -pässit:

www.siolantila.com 040 566 4153, Tohmajärvi

NOITTAAN TILA

Myytävänä eri-ikäisiä Kainuunharmaksia

- UÄ-mitatut karitsat
- M3-status ja scrapie-valvonta
- 7 sukulinjaa
- luomutila

Helinä Leppänen
Noittaantie 200
82675 Niirala
TOHMAJÄRVI
050-5944050
helina.leppanen@luukku.com
www.noittaantila.com

JATKUU EDELLISELTÄ AUKEAMALTA
sitöihin keskittyminen antaa mielen
levätä ja tuo rauhallisen olon.

Kokeilemalla löytyy se omin tek-
niikka. Minä olen innostunut vällyjen
ompelesta. Viisi vuotta sitten kuulin
ensimmäisen kerran norjalaisista väl-
lyistä, jotka koristellaan perinteisillä
painokuvioilla ja hakeuduun kurssil-
le. Se oli menoa. Oli mahtavaa, kun

oppi tavan työstää taljoja ja samalla
uuden, monipuolisen tavan käyttää
luovuuttaan.

Perinteet jatkuvat käsityön kautta

Lokakuuisella lampureiden matkalla
Viroon valkeni se tärkein asia: kä-
sityöissä jatkamme vanhaa perinnettä
ja siirrämme sitä eteenpäin. Käsityöt
yhdistävät meidät menneisiin suku-
polviin, eikä niiden voimaannuttavaa
merkitystä voi liioitella.

Virossa käsityöperinne on elin-
voimainen, torit ja käsityömyymälät
ovat täynnä upeita perinnekäsitöi-
tä, joita turistit ostavat ja ihailevat.
Samanlaisen perinteen voiman on
aistunut Norjassa, missä omaa perin-
nettä arvostetaan, esimerkiksi kansal-
lispukuja käytetään paljon, ja vällyjä
ompelevat muutkin kuin lampurit ja
turkkurit. Mitä mieltä olette perinteen
asemasta Suomessa?

Aito lampaanvilla, lampaantaljat,
lampaan eri värit, perinteiset, vuosi-

sataiset kuviot ja mallit. Ne ovat puu,
jonka juuret ulottuvat syvälle. Siitä
puusta versoaa monenlaista lehvää
ja oksaa, jotka kasvavat ja kestävät
kukin aikansa. Mutta juuret pysyvät,
ja runko kasvaa vahvana kohti tule-
vaisuutta.

Suomenlampaan tuottama aarre

Tekisi mieleni vielä tässä yhteydes-
sä sanoa muutama sana suomenlam-
paan villasta. Se on oikeasti aarre,
jota ei kannata hukata. Yhtä pehme-
ää ja kiiltävää villaa saa maailmalta
hakemalla hakea. Tässä lehdessä on
toisaalla kutsu Finnsheep ry:n vuosi-
kokoukseen, joka pidetään Jämsäs-
sä ensi helmikuussa. Puhutaan siel-
lä myös villa-asiaa, sillä yhteistyötä
suomenlampaan villan kehittämisek-
si tarvitaan. Toivottavasti moni vil-
laihminen pääsee paikalle!

**KOTIMAISET
LAATULAMMASAIDAT!**

- ❖ Pyöröpaalihäkit
- ❖ Karitsaportit
- ❖ Hoitoportit
- ❖ Lisäkaarilla katokset
- ❖ Lämmitettävät juomakupit
- ❖ Tuoteperheemme kehittyi, tiedustele uutuuksia!
- ❖ Myös tilaajan erikoismitoilla tehdyt tuotteet

Katso esittelyvideo: www.youtube.com/hakusanalla/laammasarvikkeet

Reino & Raija Louko
050 521 0082
www.retronik.com

**Laadukkaat
Lammas-Tähtirehut**

**TÄHTI
rehut**

KINNUSEN MYLLY
(08) 5144 700, Utajärvi
www.kinnusenmylly.fi

Myynti: maatalouskaupat

Uutuus, nyt tutustumistarjouksessa!
LAMMAS-TÄHTI KIVENNÄINEN

638,-
/ tonni
+alv ja rahti

- Ruokinnan täydentämiseen hivenaineiden, vitamiinien ja kivennäisaineiden osalta
- Rakeinen ja maittava kivennäinen sopii kaiken ikäisille lampaille
- Sopii ympärivuotiseen käyttöön
- Saatavana 25 kg:n säkeissä

Laadukas täysrehu minirakeella
LAMMAS-TÄHTI

- Tasapainoinen, kaurapitoinen täysrehu uuhille, päseille ja karitsoille
- Tukee karitsan kasvupotentiaalia ja parantaa lihakkuutta
- Sopii säilörehu-, kuivaheinä- ja laidunruokintaan
- Sisältää myös molybdeeniä, joka ehkäisee kuparin kasaantumisen kudoksiin. Tämä on tärkeä ominaisuus varsinkin liharotuisia lampaita kasvatettaessa
- Maittava ja pölyämätön 3mm:n minirae
- Saatavana 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoissa

Luomurehu lampaille
LAMMAS-TÄHTI LUOMU

- Vahva energiapitoinen täydennysrehu luomulampaille
- Maittava 4,5 mm:n rae
- Energiaa luomukaurasta ja luomuohrasta
- Valkuaislähteenä luomurypsipuriste ja luomuhärkäpapu
- Hivenaineet säädetty lampaan tarpeen mukaan
- Saatavana irtona ja 1000 kg:n suursäkeissä

Vanhan tuvan seinät ja alkuperäinen kiviuuni voisivat kertoa monta tarinaa...

Tummat taljat menevät kaupaksi nopeasti.

Erilaiset säilykkeet ovat tilavieraiden keustosuosikkeja.

Avoimet ovet lammastilalla – Tervetuloa kylään!

Röykkälän lammastila esittäytyi yleisölle eräänä syksyisenä viikonloppuna. Ohjelmassa oli isännän tilaesittelyt, lammasteittoa sämpylän kera sunnuntaina, kahvia ja teetä nisun kera, maistiaisja ja tilatuotearvontaa. Ja siinä ohessa paljon juttelua kävijöiden kanssa lampaista ja niiden elämästä, tilatuotteista ja lampurina toimimisesta EU-Suomessa.

Teksti ja kuvat: **Viola Fredin**

Ensikertaa kokeilimme vain ”ilmaista” tiedottamista: A4-mainokset lähiseudun ilmoitustauluille, sähköpostikutsut vanhoille asiakkaille ja Facebook-tiedote kavereille saa levittää -toiveella. Lisäksi laitoimme tiedot menovinkkeihin alueen valtalehteen. Kutsu kuultiin ja liikkeellä oli väkeä sopivasti - parhaat asiakassuhteet syntyvät keskustellen tilalla eikä esimerkiksi markkinatiimellyksessä, missä tarjontaa on yllin kyllin. Kotona ei ole paikkamaksua eikä synny matkakuluja, joten myyntilokin on yleensä hyvä.

Pulskeat lampaat laitumella ovat paras todiste lampaanlihan ystävälle

siitä, että eläimet voivat hyvin. Vaikka syksy tuo monelle lähtöpäivän, karitsan kirmailu kesälaitumella emänsä huomassa on ollut onnellista aikaa. Lampaan elämä on luonnollista, mikä tekee lihasta herkullista! Asiakkaat tulevat tilalle sekä tutustumaan, että ostamaan. Täyssäilykkeitä voi myydä huoneenlämmöstä, mutta tuoreiden lammasmakkaroiden teettäminen myyntiin vaatii kunnon kylmiön ja täsmäajoituksen. Tuotevalikoimaa voi lisätä tilapäisesti lähitilojen säilyvillä tuotteilla. Keski-Euroopasta tuttujen pienten idyllisten tilapuotien soisi meilläkin lisääntyvän!

Lähellä tuotettu kiinnostaa

Lähihuoka on nyt supersuosittua ja samaa nostetta saavat lähilangat tai -taljat. Rygjiemme pitkä, hohtava villa on parhaimmillaan luonnonsävyisissä langoissa ja pitkävillaisissa taljoissa. Asiakkaat ovat valmiita maksamaan markkettihintoja enemmän tuotteista, joiden alkuperän ja kasvuolosuhteet he voivat omin silmin todeta. Tämä on tärkeää, sillä emme pysty hinnalla kilpailemaan kauppojen kanssa ja tuotekin on erilainen. Usein asiakkaat palaavatkin vaikkapa lankaostoksille todettuaan, että ”tällaista aitoa villa-

lankaa ei kaupasta saa”.

Asiakkaat toivovat, että lammastilan puodista voisi ostaa myös valmiita tuotteita – villasukkia, lapasia, villapaitoja sekä erilaisia huovutus- ja turkistuotteita. Tähän kysyntään käsityötaiteinen lampuri voisi vastata, jos aikaa riittää. Kysyntä on meilläkin huomioitu ja nyt kun lampolassa on ”odotteleva” meininki, saattaa syntyä tuotteita joului- ja talvimyyntiin!

Maaseudun ja kaupungin vuoropuhelua

Avointen ovien päivät ovat paitsi tilan esittelyä ja tuotemyyntiä, myös lammastalouden, maalla asumisen ja maatalouden pr-toimintaa. Enää vain harvoilla on ”mummola”, jossa voi käydä tutustumassa maatilan eläimiin ja elämään. Vaikka julkisuudessa liikkuu uutisia muun muassa huonosta eläinten hoidosta ja kotimaisen ruuan kalleudesta, maatilalla vierailevat asiakkaat ovat positiivisen kannustavia ja maksavat lähituotteista ”reilun kaupan” hintaa. Onnistuneen yleisötillaisuuden myönteinen palautte antaa lampurille voimia pitkäksi aikaa arkiseen puurtamiseen!

www.lammastila.com

Lisää tilan kuulumisia Facebookissa osoitteessa: Röykkälän lammastila ja lomamökkit

Rannikkovuohet ovat tärkeitä laiduntajia vaikeissa olosuhteissa, joissa muut rodut eivät pysty elämään ja kulkemaan.

Kuvat: Anna Rehnberg

Norjan rannikkovuohi on rannikon vuoristojen kuningatar

Norjan kansallisen eläingenivaraohjelman koordinaattori Nina Sæther piti erittäin mielenkiintoisen esityksen Norjan rannikkovuohen tilanteesta tämän vuoden EAAP (European Federation of Animal Science) kongressissa elokuun lopussa Stavangerissa Norjassa.

Teksti: **Terhi Nikkonen**

Norjan rannikkovuohia elää jyrkillä vuoristoalueilla maan rantaviivan luoteisosassa olosuhteissa, joissa mikään muu rotu tai laji ei ole pärjännyt. Vuohien tuotanto alueella on useita satoja vuosia vanha perinne, mutta rannikkovuohi rotuna oli pieni ja melko tuntematon Norjan viranomaisille 90-luvun puoleenväliin asti. Tuolloin rodulle

perustettiin säilytysohjelma, jonka avulla populaatio on saatu kasvuun.

Myös villejä katraita

Viimeisten 15 vuoden aikana rannikkovuohelle on toteutettu säilytysohjelmaa. Rotu on kuitenkin yhä vaarassa, sillä kuttuja on vain noin 300 ja katraitakin 15-20. Vuonna 1995 kuttuja oli vieläkin vähemmän, vain noin 150, joten populaatiokoko on säilytysohjelman ansiosta ollut kasvussa. Alueella elää lisäksi 3-4 villiä

katrasta, joissa vuohia on yhteensä noin 150. Kukaan ei siis omista näitä eläimiä, vaan katraat ovat eläneet villoina jo 1950-luvulta asti. Ongelmia terveysviranomaisten kanssa on tuonut se, ettei näillä eläimillä ole korvamerkkejä, eikä niiden tautituksesta ole tietoa.

Rannikkovuohien tärkein tuote on liha. Erityisesti lihaa tuotetaan noin neljä vuotta vanhoista kastroiduista pukeista. Tämä on ongelmallista säilytysohjelman kannalta, sillä siitospukkeja on hyvin vaikeaa löytää, kun jo kilit kastroidaan. Muutamilta pukeilta on kuitenkin saatu kerättyä siemennestettä keinosiemen-nyskäyttöön.

Pieni populaatio ja asenteet ongelmana

Vuohien jalostuksen kannalta ongelmia aiheuttaa pieni populaatio. Pienessä populaatiossa ei eläinten valintaa tiettyjen ominaisuuksien suhteen voida juurikaan tehdä, eikä rodussa näin ollen tapahdu perinnöllistä edistymistä.

Keinosiemen-nyskäyttöön ostettujen pukkien siemennesteen laadun on huomattu usein olevan melko

Vuohiyhdistys tiedottaa
Tilattavissa seuraavia tuotteita

- Lypsykutun ruokinta ja hoito 13 €
- Vuohi ja kotikokki, reseptivihko (ei saatavissa tällä hetkellä)
- T-paita (aikuisille vihreä ja punainen, lapsille vaaleansininen) 7 €
- Vuohiaiheinen lippis (musta/tummansininen) 5 €
- Vuohiaiheiset kortit (4 kpl) 1 €

Tilaukset: Suvi Viander, puh. 044 940 0849, suomenvuohiyhdistys@gmail.com

huono. Tämän on epäilty johtuvat osaltaan sukusiitoksesta. Sukusiitosta voitaisiin välttää, jos eläimiä pystyttäisiin paremmin vaihtamaan tilojen välillä. Eläinten vaihtoa hankaloittavat terveysviranomaisten asettamat alueiden väliset rajat, joiden yli eläimiä ei saa liikuttaa. Näillä rajoilla pyritään välttämään eläintautien leviämistä.

Rannikkovuohien tilannetta huonontaa myös se, että yleinen suhtautuminen niitä kohtaan alueella asu-

vien ihmisten osalta ei ole aina ollut myönteinen. Vuohet liikkuvat vapaasti alueella, joten ne käyvät myös sotkemassa ihmisten puutarhoissa ja pihoiilla. Tilanteen helpottamiseksi on pohdittu erilaisia aitaamistapoja.

Erityispiirteet markkinointivalteiksi

Rannikkovuohet ovat tärkeitä laiduntajia Norjan rannikon vuorien kanervikoille. Muut rodut eivät näin

vaikeissa olosuhteissa pysty elämään ja kulkemaan. Kanervikot tarvitsevat hoitoa ja sen nämä sorkkaeläimet tekevät koneita ja ihmistyötä tehokkaammin ja luonnollisemmin.

Rannikkovuohien tuotteet kaipaavat markkinointia rodun erityispiirteiden avulla. Potentiaaliset kasvattajat tulisi Sætherin mukaan saada kiinnostumaan rodusta, jotta katraiden määrä saataisiin kasvuun.

KANSAINVÄLISIÄ KUULUMISIA NORJASTA

Kansainvälinen eläinten tutkimusorganisaation konferenssi pidettiin elo-syyskuun vaihteessa Norjan Rogalandissa. EAAP-konferenssin lammasta- ja vuohiosastolla keskityttiin jalostukseen, utaretulehduksiin ja vaihtoehtoisiin loishäätömenetelmiin. Esiintyjä oli eri maista.

Norjan lammastaloutta esitettiin monella tavalla. Rogalandin alueella yli talven pidettäviä lampaita on yli 200 000 ja lampolaita 2622, joten keskimääräinen uuhimäärä on 81.

Koko Norjassa lampureita on 14 000 ja lampaita talviaikaan noin miljoona. Lumettomana aikana lukumäärä nousee yli 2,4 miljoonaan.

Karitsat syntyvät loppupalvella tai alkukevällä. Niitä pidetään uuhien kanssa aitauksessa lyhyen aikaa, jonka jälkeen ne päästetään luontoon. 40-50 prosenttia koko vuoden rehunkulutuksesta tapahtuu 90-100 päivän aikana, kun karitsoja kasvatetaan teuraaksi.

Tuotosseurantaan tietoja tallensi viime vuonna 4000 lampuria. Niiden mukaan karitsoja syntyi 2,11 uuhetta kohden. Niiden päiväkasvu kevätlaitumella oli 327 grammaa päivässä ja 40 päivän paino 18 kiloa. Syntymäpainosta syyspainoon päiväkasvu on 277 grammaa. Teurasikä oli 161 päivää, ruhot R-luokkaa ja 160 päivän korjattu ruhopaino 19,3 kiloa.

Huonokuntoisilla riski utaretulehdukseen

Englannissa uuhien utaretulehdukset ovat lampureille iso ongelma ja maassa tutkitaan parhaillaan liharotulampaiden utaretulehduksia, utarerakenteita ja vammoja.

Jokaisen laktaation on todettu nostavan utaretulehdusvaaraa. Somaattisia soluja on enemmän vanhoilla, uuhilla, joilla on huono kuntoluokka ja utarerakenne. Alle 2,5 kuntoluokka nostaa solujen määrää maidossa. Nisien vammat eivät aiheuttaneet utaretulehduksia, mutta lisäsivät riskiä.

Saksassa tutkimuksen tavoite on selvittää somaattisten solujen ja bakteerien esiintyminen maidossa. Bakteereita esiintyi utareen molemmilla puolilla. Ekstensiivikasvattamisessa esiintyi vähiten mastiitteja verrattuna liha- tai maitotuotantoon.

Liharotuiset uuhet nuorena tuottamaan

Irlannin esityksessä suositeltiin astuttamaan liharotuiset uuhikaritsat niiden painaessa noin 60 prosenttia aikuispainosta. Näin uuhet karitsoivat ensimmäisen kerran 13 kuukauden iässä.

Nuorten uuhien kiiman on todettu alkavan 3-4 viikkoa myöhemmin kuin vanhoilla uuhilla. Lisäksi myös ovulaatio on lyhyempi. Härnäjäpässää suositellaan käytettäväksi 17 päivää.

Uuhia ja uuhikaritsoita ei pitäisi astuttaa samassa tilassa, kos-

Herdis ja Kjetil Ravndalin 150 uuhien lampola.

Tilan norwegian white -uuhet ja karitsat karsinassa.

Kuvat: Kaie Ahlskog

ka pässit suosivat kypsiä uuhia. Tiineyhtyvyyden on korkeampi täysikäisellä pässillä kuin karitsapässillä.

Keritseminen ennen astutusta nostaa tiineyhtyvyyttä ja lisäksi keritsemättömiä uuhia autettiin enemmän keritsoinnissa. Kerityt uuhet tuottavat isompia karitsoita.

Nuorten uuhien kohdalla ruokinta on oleellista. Korkealla ruokintatasolla on negatiivinen vaikutus karitsan syntymäpainoon. Ylimääräistä painoa on parempi tulla ennen astutusta kuin sen jälkeen. Lisäksi nuorten uuhien karitsat tulisi vieroittaa ennen kuin uuhelle vaihtuu toinen pari hampaita.

Kaikkea muuta kiinnostavaa lammasta- ja vuohi aiheesta löytyy EAAP2011 kotisivulta www.eaap2011.com/index.php?name=Programme/Scientific_programme.html www.eaap.org/Stavanger/Stavanger_Book_of_Abstracts.pdf

Kaie Ahlskog

lammasyritysneuvoja, ProAgria Pirkanmaa

Kuvat: Elina Iivari

Marja Hyytiä, Riitta Saloniemi ja Elina Vainio ovat yhtä mieltä vuohen monipuolisuudesta.

muun muassa kilien lihan ja nahan hyödyntäminen.

Vuohenlihaa markkinoille

Pukkikilejä kasvatetaan maailmalla, mutta Suomessa mahdollisuutta ei vielä ole viety eteenpäin. Tietävästi vuohenlihalle on tilausta. Saloniemi kertoo, että etniset ravintolat ostaisivat vuohenlihaa ja teurastamot myyvät ”ei-oota”. Vastauksena tähän olisi tietysti hinta. Hyvä tuottajahinta todennäköisesti houkuttelisi kasvattamaan lihavuohiakin. Saloniemi teurastuttaa kilinsä alle vuoden ikäisinä, isommasta ryhmästä on annettu alennusta teurastuskuluissa.

Myyntihinnan tulee olla kohdallaan. Saloniemi on teettänyt lihasta joko makkaraa tai myynyt sellaisenaan. Lihasta ylijääviä osia, kuten pukin kiveksiä, myydään Helsinkiin ravintoloille. Lemmikkieläin-markkinoillekin tuodaan ulkomailta valtaisa määrä tuotteita. ”Teurasjätteestä voisi joku alkaa tehdä koirille puruleluja”, Saloniemi vinkkaa.

Vuohennahka taipuu

Paitsi lihaa, saa kilistä myös kauniin vuodan, josta voi ommella esimerkiksi nahkavaatteita. Hieman yllättävästikin Saloniemi kertoo laske-neensa, että nahkatakan voi saada jopa edullisemmin kuin kaupasta ostettuna. Mittatilaustyönä kotimaisesta vuohesta!

Parkittu vuohennahka on parasta kirjansidontamateriaalia, Marja Hyytiä kehuu. Se on kestävä, pehmeää

Mielikuvitus rajana

Vuohen monipuolisempaan hyödyntämiseen keskityttiin syyskuussa Ilmajoella ProAgria Etelä-Pohjanmaan Lammas- ja vuohijalostuspäivillä. Kouluttamassa olivat asiantuntijat eli vuohitilalliset Marja Hyytiä ja Riitta Saloniemi.

Teksti: **Elina Vainio**
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Marja Hyytiä on monitaituri, jolla on omalta vuohitilaltaan kymmenien vuosien työkokemus. Ajan kanssa hän on opetellut hyödyntämään vuohiensa antia maidontuotantoa laajemmin. Yksi tuotteista on suussa sulava vuohitoffee. Hänellä on myös vuohien vanhainkoti. Elämänsä loppuun tulleista työkavereista saa talteen paljon: nahan, karvan, sarvet, luut... Hyytiä tekee kaikki työvaiheet itse.

Riitta Saloniemellä on hieman lyhyempi työhistoria vuohien parissa,

mutta hän on aktiivisena kehittänyt uusia ratkaisuja havaitsemiinsa epäkohtiin. Kyytön- ja vuohenmaidon jalostamisen lisäksi hän myy vuohenmaitoa pulloitetuna. Tuotevalikoiman uudempia tulokkaita ovat

Ideoita vuohenmaidon käytölle

- Voista on pulaa Suomessa tällä hetkellä. Voin valmistus on yksi tapa saada hintaa maidolle.
- Vuohenmaidon herasta voisi saada terveysjuomaa!
- Hyytiä on tehnyt viiniäkin vuohenmaidosta. Uuden tuotteen esteeksi nousi kuitenkin lainsäädäntö.
- Juustoja on valtavasti erityyppisiä, muun muassa meesjuusto eli ruskea norjalainen juusto on harvinaisempi kotimaisena. Meesjuustoon ei lisätä mitään, vaan heraa keitetään tarpeeksi kauan.
- Vuohenmaidosta tehdään myös saippuota ja ihovoidetta, joita Kaivolon vuohitila on valmistanut jo toistakymmentä vuotta.

Vuohenluusta saa vaikkapa yksilöllisiä koruja ja nappeja.

ja taipuisaa. Nahan parkitseminen käsityönä on varsin työlästä. Väri vuotaan tulee parkkiaineesta.

Jos haluaa karvat pois nahkasta, laitetaan sen lihapuolelle kerros lehtipuuun tuhkaa, kääritään rullalle ja mustaan muoviin. Kääröä pidetään auringossa viikkoja.

Karvan poisto on helppoa tämän osion jälkeen, tosin vuoden tuoksuakin on tällöin jo "huumaava".

Koruja ja lankaa

Luusta saa muotoiltua erimuotoisia ja -kokoisia esineitä. Materiaali on kovaa, joten se myös vaatii vahvoja työvälineitä, kuten poran. Luuta voi värjätä kuten villalankaa, ja siihen saa tehtyä myös kaiveruksia. Näin syntyy yksilöllisiä koruja.

Hyytiä harjaa vuohensa tammi-toukokuun välillä. Yhden päivän saldo 16 vuohesta on noin 40 grammaa hienoa pohjavillaa (kasmir), eli paljoa sitä ei kerry. 14 vuoden harjauksella tuotti 3 kiloa lankaa. Karkeampaa lankaa saa kun parturoi vuohen

kuin lampaan. Karva on kestävä, mutta se on karheaa ja pistelee suorassa kontaktissa ihoon. Sekoitteissa se olisi kestävä materiaalia. Hyytiä on käyttänyt vuohenkarvaa muun muassa villamattojen seassa 20 prosentin osuudella.

Helppoa ei työ kuitenkaan ole. Käsityö vaatii aikaa ja vaivaa. Sitä arvostetaan jo enemmän kuin aiemmin, mutta tämän tulisi näkyä myös tuotteen hinnassa. Tuotemerkkinointi ja hinnoittelu vaatii aikaa ja taitoa. Tilojen välinen yhteistyö, esimerkiksi materiaalien vaihto, helpottaa työtä. Kohderyhmänä erikoistuotteille ovat esimerkiksi kansalaisopistot ja muinaisartesaanit.

Koulutusta vuohista kiinnostuneille järjestetään tammi-helmikuussa ProAgria Etelä-Pohjanmaan Monipuolinen lammas ja vuohi-hankkeessa. Tammikuussa aiheena on maidon laatu ja hygienia. Helmikuussa keskitytään vuohien hyvinvointiin ja terveyteen. Koulutukset järjestetään Seinäjoen seudulla.

TIETOA VUOHITILOILLE

Vuohitiloille saatavana opas ruokintaan ja tarkkailukansio, joka sisältää lomakkeita ja ohjeita vuohien tuotos- ja sukuseurantaan sekä rehukirjanpitoon.

Susanna Vehkaoja ja Ritva Perttilä:

Vuohien ruokinta ja ruokintasuositukset, 10 € + postikulut

Vuohitarkkailukansio, 10 € + postikulut

Tilaukset: ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Tuula Perälä, puh. (06) 4163 400, tuula.perala@proagria.fi

Milla Alanco, puh. 040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi

Suomen vuohiyhdistys ry

Perustettu:

23.04.1979

Postiosoite:

Poikojantie 331, 31400 SOMERO

Pankkiyhteys:

Kiikalan Rekijoen OP 514408-210870

Jäsenmaksu:

20 € (ilmoita tietosi jäsenrekisteriin)

<http://www.suomenvuohiyhdistys.net>

HALLITUS 2011

Puheenjohtaja

Jani Sivunen

Tuoresluomantie 1 B 9, 60800 Ilmajoki

jani.sivunen@netikka.fi

Varapuheenjohtaja

Jaakko Niemi

Koivulantie 37, 61370 Lohiluoma

044 564 8522

jaska@vatajanranta.net

Sihteeri

Suvi Viander

Latvalantie 85, 62950 Paalijärvi

044 940 0849

suviande@gmail.com

Rahastonhoitaja ja jäsenrekisteri

ja nettivastaava

Suvi Viander

MUUT HALLITUKSEN JÄSENET

Milla Alanco (neuvonnan edustajana)

ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki

040 760 558, milla.alanco@proagria.fi

Monica Ek

Malaktvägen 189, 66730 Oxnangar

0400 682 036, mokki_63@hotmail.com

Marita Ollila

Saarenpääntie 32, 61350 Huissi/Ilmajoki

050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

VARAJÄSENET

Ari Aaltonen

Jeppaksenhaka 19, 02400 Kirkkonummi

ari.aaltonen@patakukko.fi

Sini Hakomäki

Järventie 12, 61410 Ylistaro

050 546 9937 sini.hakomaki@mbnet.fi

Tytti Stähle

Tuhkalantie 377, 51760 Nuutilanmäki

045 139 884, kuuselanneito@luukku.com

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdyssiteenä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitaloustuotteiden käyttöä ja tunnettuutta. Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja vuohitaloustuotteista kiinnostuneet harrastajat ja ammattilaiset.

Kuva: Terhi Nikkonen

Suomenvuohen populaatiorakenteen selvitys aloitettu

Suomenvuohen populaatiorakenne on jo pitkään kaivannut selvitystyötä. Rodun sukulaisuussuhteista ja sukusiitosasteista ei ole ollut tarkkaa tietoa, kun vuohen ainoa virallinen rekisteri on ollut Eviran viranomaisrekisteri, joka ei sisällä luotettavia sukupuutietoja.

Tanja Köykkä
MTT

Vuohikannan rakenteen selvitys mahdollistaisi eläinten jalostuksellisen tason arvioinnin sekä jalostusohjelmien ja paritussuosittelujen tekemisen vuohikasvattajien käyttöön. Vuohikasvattajat ovat pitkään toivoneet pukkilinjojen selvitystä avuksi jalostusvalintoihin

ja eläinhankintoihin. Suomenvuohipukkien polveutumisten selvitys mahdollistaa pukkilinjojen muodostamisen.

Osa kansallista geenivaraohjelmaa

Suomenvuohi kuuluu Suomen kansalliseen eläingenivaraohjelmaan. Ohjelman tavoitteena on, että alkupeiräisrotuja ylläpidetään taloudellisesti

kestävällä tavalla ja estetään rotujen häviäminen. Kotieläinrotujen geneettinen vaihtelu pyritään säilyttämään mahdollisimman laajana ja tuotantokyvyn ja kestävyuden tasapainoinen kehittäminen huomioidaan jalostusohjelmissa.

Eläingenivaraohjelmassa ei ole tehty aktiivisia toimenpiteitä suomenvuohen osalta, sillä säilytysohjelman aloittaminen edellyttää eläinkannan rakenteen selvitystä. Rakenteen selvityksen jälkeen ohjelman tavoitteena on perustaa rodulle niin sanottu geenipankki ja kerätä pukeista spermaa.

Katsaus vuohirekisteriin

Vuohet rekisteröidään Suomessa Eviran lammas- ja vuohirekisteriin. Vuohirekisteri on lähtökohtaisesti viranomaiskäyttöön tarkoitettu, eikä se sen vuoksi ole kovin käyttökelpoinen selvittäessä vuohikannan geneettistä rakennetta. Polveutumistietojen ilmoittaminen rekisteriin on vapaaehtoista, joten polveutumistiedot puuttuvat isolta osalta vuohista. Vuohikasvattajilla on tarve kasvattajien käyttöön suunnitellulle rekisterille, jonne kasvattajan tulisi voida tallentaa tärkeimmät eläin-kohtaiset tiedot sekä polveutumistiedot. Tällaisen rekisterin avulla kasvattajat voisivat ottaa jalostusvalinnoissaan ja eläinhankinnoissaan helposti huomioon kaikki eläinten väliset sukulaisuudet ja sukusiitosasteet.

Eviran tiedoston mukaan Suomessa on elossa olevia vuohia 6308 kappaletta, joista suomenvuohia 5619. Eläviä kuttuja on 5424, joista suomenvuohia 4878 ja pukkeja 884, joista suomenvuohia 741. Suomenvuohen lisäksi rekisteriin on rekisteröity kääpiövuohia, risteytysvuohia sekä vuohia, joiden rotuna on ilmoitettu muu rotu. Osan vuohista rotu on ollut tuntematon ja joillekin vuohille ei rotua ole ilmoitettu ollenkaan. Rekisterissä osalla eläimistä tietona on vain oma ID-tunnus. ID-tunnuksen lisäksi rekisteriin voi ilmoittaa eläimen nimen ja polveutumistiedot.

Suomen vuohikanta 23.8.2011

	Kutut	Pukit	Yhteensä
Suomenvuohi	4 878	741	5 619
Kääpiövuohi	81	39	120
Risteytys	87	46	133
Muu	41	13	54
Tuntematon	87	28	115
Puuttuu	255	17	272
Yhteensä	5 424	884	6 308

Helpota työtäsi ja minimoi virheet vain 0,80 €/päivä!

alk.
25
€/kk

Destron DTR 4 käsilukija

- luet e-merkit varmasti ja virheettömästi
- kokeile NeuroCattle -ohjelmaa 1kk ilmaiseksi

NeuroCattle- ohjelmisto

- viranomaisilmoitukset ja korvamerkkitilaukset

Pidion kämmenmikro

- kirjaa tapahtumat jo lampolassa

◆	◆	◆
	◆	◆
		◆

Kuukausimaksu

25 €

49 €

79 €

Tilaa heti osoitteesta www.neurocattle.com/tilaus

Soita ja varaa ilmainen NeuroCattle- esittely numerosta 044 588 8181.

NeuroCattle- järjestelmä maksaa itsensä takaisin kahdessa kuukaudessa

NeuroCattle **GRENKE®**

Kaikki hinnat alv. 0%. Toimitusaika 2-8 viikkoa. Koulutus sisältyy hintaan.

Toimi heti, tuotteita on rajoitettu määrä!

Kesän maisemanhoitajina toimivat ahvenanmaan-lampaat tuovat jaloitellessaan kaunista väriä ja elävyyttä ympäristöönsä myös keväisin.

Saaristo tarjoaa lampurille haasteita ja mahdollisuuksia

Kuvat: Pia Parikka

Saaristoalueen ainutlaatuinen luonto tarjoaa mahdollisuuksia, mutta myös rajoittaa maatilojen toimintaa. Lammastilojen tärkein tuote on saaristossakin liha, mutta myös maisemanhoito on suuressa roolissa.

Raija Räikkönen
MTT, Projektikoordinaattori,
KnowSheep -hanke
raija.raikkonen@mtt.fi

Kolmivuotinen KnowSheep -hanke toteutetaan Suomen ja Viron saaristoalueilla. Hanke käynnistyi vuoden alussa ja sen tavoitteena on edistää saaristoalueiden lammastaloutta. Hankkeen MTT:n toteuttama kyselytutkimus lähetettiin Suomessa Kymenlaakson, Itä-Uudenmaan, Uudenmaan, Varsinais-Suomen saaristo-osakuntiin ja -kuntiin sekä Ahvenanmaalle, Virossa kysely lähetettiin Saarenmaalle,

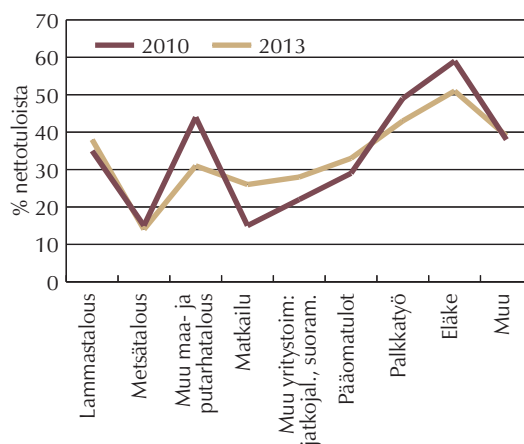
Hiidenmaalle ja Länsimaalle. Vastausprosentti oli 32. Vastaukset olivat samansuuntaisia, joten ne käsiteltiin pääosin yhtenäisenä aineistona.

Tilakoossa huima vaihtelu

Kyselyyn vastanneilla tiloilla on omaa laidunta keskimäärin 17,6 hehtaaria,

vuokrattua laidunta 25 hehtaaria ja laidunnussopimuksia 25,4 hehtaarille. Laidunmaat ovat pääosin metsälaidunta, ranta- ja luonnonniittyjä sekä perinnebiotooppeja. Lampaat hyödynnetään tehokkaasti ja kokonaisvaltaisesti. Liha on tärkein tuote ja maisemanhoito on seuraavaksi

Tulojen jakautuminen 2010 ja arvio vuodelle 2013

Lammastalous on useimmiten vain osa yrityksen toimintaa. Kuviossa kyselyyn vastanneiden yrittäjien arvio tulonlähteiden jakautumisesta (% nettotuloista). Lammastuotannon, matkailun ja muun yritystoiminnan tulojen, esimerkiksi jatkojalostuksen ja suoramyynnin osuuden tuloissa arvioitiin kasvavan.

Näyttävät pylväskatajat ja perinteiset rakennukset antavat oman leimansa ahvenanmaalaisille perinnebiotoopeille.

tärkein syy, miksi lampaista pidetään. Villaa ja taljoja hyödynnetään käsityöissä. Lampaista pidetään myös harrastustoimintaa varten. Esimerkiksi paimenkoirakoulutuksesta on tulossa yhä ammattimaisempaa.

Kyselyyn vastanneiden tilojen koko vaihteli muutamasta uudesta 1200 uuehen. Suurin osa tiloista on alle 60 uuehen perheyrityksiä. Kaikista vastaajista lähes 40 prosenttia suunnittelee lisäävänsä tilan eläinmäärää vuoteen 2015 mennessä. Vuosien 2006-2010 aikana suurimmat investoinnit tehtiin lampolaan ja koneistukseen. Kyselyn perusteella vuosina 2011-2015 lampolainvestoinnit säilyvät ennallaan, mutta tuotannon

koneistamiseen tullaan investoimaan enemmän.

Ammattitaito ja luonto vahvuuksina

Saaristo- ja rannikkoseudun lammas-taloustyrittäjät kokevat vahvuuksiksi oman ammattitaitonsa, maiseman, luonnon ja tuotteiden kysynnän. Monialaisuus nähdään mahdollisuutena kehittää tilan toimintaa. Heikkouksia ovat pieni tuotanto, ajan puute ja huoli omasta jaksamisesta. Uhkaksi koetaan byrokraatia, oma jaksaminen ja tulevaisuuden epävarmuus. Yritystoiminnan kehittämisen tarpeet ovat samanlaisia tilakoosta huolimatta. Ajan hallinnan lisäksi maatalouspo-

JATKOJALOSTUSTA YHTEISÖKEITTIÖSSÄ

Saarenmaalla on kokeiltu "yhteisökeittiöitä" leader-tukea hyödyntäen. Keittiöt ovat elintarvikehuoneistoiksi hyväksytyjä tiloja, joita yrittäjät voivat vuokrata muutamiksi vuorokausiksi tuotteidensa jatkojalostusta varten. Vastaavanlaisia yhteisökeittiöitä ovat rakentaneet myös metsätysseurat. Yhteisökeittiöiden ansiosta yrittäjien ei tarvitse investoida omaan elintarvikehuoneistoon, vaan investointien ylläpitokulut jaetaan käyttäjien kesken. Suunnitelmissa on myös lihaan erikoistuva yhteisökeittiö koko käsittelyketjua varten.

Yhteisö omisti myös pyörien päällä kulkevan grillisavustamon. Grilliä voidaan kuljettaa erilaisiin markkinointitapahtumiin. Kaikki tarvittava kalusto kulkee kätevästi mukana pöytää ja tulusijoja myöten.

Yhteisökeittiön alakerrassa on suoramyymäläkauppa, jossa on tarjolla pienien tuottajien tuotteita ja jatkojalosteita. Tuotevalikoimassa on muun muassa luomumaitoa, kotitekoista jäätelöä, leivonnaisia, kasviksia, käsityöitä ja jauhoja.

litiikan ennakoiminen tuottaa vaikeuksia. EU-tuet ovat välttämättömiä lammas-taloudelle niin Suomessa kuin Virossakin.

Tuotesuunnittelu, myynti, markkinointi ja yritystoiminnan pitkäntä-

KÄÄNNÄ

OS

ID

STALLMÄSTAREN

Vi märker levande värden

"Vi hjälper ditt får att märkas"

- Effektivt och tidsbesparande
- Automatisk sortering utan stress
- Små, lätta och moderna märken

OS ID E23 Combi - ett utmärkt sätt!

OS ID Stallmästaren
Skaragatan 110, 531 33 LIDKÖPING

Kundservice: 0510-204 45
www.stallmastaren.se

täimen suunnittelu koetaan tärkeiksi kehityskohteiksi. Saaristoalueella riittävän suuret markkinat löytyvät usein lähialueelta, koska välimatkat ovat pitkät ja tuotanto on pienimuotoista. Kyselyyn vastanneista yrittäjistä 75 prosenttia kohdistaa tuotteidensa ja 81 prosenttia palvelujensa markkinoinnin lähiseudulle. Markkinointi tapahtuu perinteisin menetelmin lähinnä puskaradion ja yleisötapahtumien kautta. Yrittäjien mukaan tuotteiden kilpailukykyä lisäävät eniten laatu, puhtaus ja eläinten hyvinvointi. Oman paikkakunnan tärkeimmiksi vahvuuksiksi koetaan ainutlaatuinen luonto, turvallisuus, rauhallisuus ja maalaismaisemat. Ruoka- ja käsityöperinnettä sekä markkinoita ja tapahtumia pidetään säilyttämisen arvoisina.

Vähän yhteistyötä

Suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista suomalaisista yrittäjistä on vähintään toisen asteen koulutus. Virossa koulutusta on hankittu lähinnä kurssien kautta. Kolme ominaisuutta, jotka vastaajien mielestä eniten kuvaavat alueen yrittäjiä, ovat: omatoiminen ja riippumaton, monipuolinen osaaja ja kokenut toimija. Tutkimustuloksissa oli merkillepantavaa, että yrittäjät tekevät vain vähän yhteistyötä keskenään tai muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyö liittyy enimmäkseen teurastukseen ja tuotteiden jatkokäsittelyyn.

Yrityksen monialaisuus edellyttää vaativien työ- ja toimintakokonaisuuksien hallintaa, usean alan erikoisosaamista, johtamistaitoa sekä tuotesuunnittelu-, myynti- ja markkinointiosaamista. Lisäämällä yhteistyötä, erikoistumista ja verkostoitumista voidaan parantaa pienyrityksen menestymismahdollisuuksia.

Kyselytutkimuksen pohjalta rakennetaan rannikko- ja saaristoalueen lammastalouden strategiaa ja kehittämissuunnitelmaa. MTT järjesti syyskuussa Saarenmaalla ja lokakuussa Turussa työpajan, jossa lammastalouslyrittäjät antoivat ideoita kehittämissuunnitelmaa varten.

ProAgrian Lammas- ja vuohitiimi

sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

Uusimaa ja Nylands Svenska, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme ja Finska Hushållningssällskapet

Tuotantoneuvonta: *Kaie Ahlskog*, ProAgria Pirkanmaa, Näsilinnankatu 48, PL 97, 33101 Tampere, puh. 0400 731 811, tallennukset ja todistukset: *Merja Hietämäki*, puh. 050 345 5449

Talousneuvonta:

Häme: *Satu Näykki*, ProAgria Häme/Someron toimisto, Kiiruuntie 1, 31400 Somero, puh. 020 747 3039. Uusimaa: *Juha Helenius*, ProAgria Uusimaa, Seutulantie 1, 04410 Järvenpää, puh. 020 747 2503. Pirkanmaa: *Päivi Äijänen*, ProAgria Pirkanmaa, Näsilinnankatu 48 D, PL 97, 33101 Tampere, puh. 020 747 2776

Varsinais-Suomi: *Esko Aalto*, ProAgria Farma, Artturinkatu 2, 20200 Turku, puh. 010 273 1535. Satakunta: *Erno Uusi-Salava*, ProAgria Satakunta, Itsenäisydenkatu 35 A, 28130 Pori, puh. 0400 422 658

Etelä- ja Pohjois-Savo, Kymenlaakso sekä Etelä- ja Pohjois-Karjala

Tuotantoneuvonta: *Sari Heltelä-Auvinen*, ProAgria Etelä-Savo, PL 28, 51901 Juva, puh. 020 747 3602

Talousneuvonta:

Kymenlaakso: Tulosanalyysi: *Raija Tamminen*, 040-7221873, maksuvalmiuslaskelmat: *Alpo Jaakkola*, puh. 020 747 3409, ProAgria Kymenlaakso ry, Hovioikeudenkatu 16, 45100 Kouvola. Etelä-Savo: *Auvo Gustafsson*, ProAgria Etelä-Savo, Mikkelin toimipaikka, Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli, puh. 020 747 3586

Pohjois-Savo: *Virva Tenhunen*, ProAgria Pohjois-Savo, PL 1096, Puijonkatu 14, 70111 Kuopio, puh. 044 576 9908. Etelä-Karjala: *Anna Turunen*, ProAgria Etelä-Karjala, Pormestarinkatu 6, PL 46, 53101 Lappeenranta, puh. 020 747 2615

Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Österbottens Svenska Lantbrukssällskapet

Tuotantoneuvonta: *Milla Alanco*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki, puh. (06) 416 3435, matka 040 706 0558

Talousneuvonta:

Keski-Pohjanmaa: *Heikki Ojala*, ProAgria Keski-Pohjanmaa, Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola, puh. 020 7473261. Keski-Suomi: Tulosanalyysi: *Irene Mäkinen*, puh. 040 587 3245, Likwi ja Elinkeinosuunitelma: *Hannu Laitinen*, puh. 020 747 3341, ProAgria Keski-Suomi, Kauppakatu 19, PL 112, 40101 Jyväskylä. Österbotten: *Tor-Erik Asplund*, ProAgria Österbottens Svenska Lantbrukssällskapet ry, Handelsesplanaden 16 D, 65100 Vasa, puh. 050 386 5922. Etelä-Pohjanmaa: *Marjut Viitasalo*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki, puh. 040 353 0227

Oulu ja Kainuu

Tuotantoneuvonta: *Marketta Sarja*, ProAgria Oulu, Ylivieskantie 147, 85500 Nivala, puh. (08) 442 620, matka 040 845 3590

Talousneuvonta:

Pohjois-Pohjanmaa: *Sari Isotalus*, ProAgria Oulu, Talusperäntie 23, 85230 Talus, puh. 040 764 7904. Kainuu: *Tarja Poikela*, ProAgria Kainuu, Osmonkatu 9, 87100 Kajaani, puh. 0400 286 786

Lappi

Tuotantoneuvonta: *Armi Uljua*, ProAgria Lappi, Rantatie 39, 94400 Keminmaa, puh. 0400 484 305

Talousneuvonta: *Pekka Kummala*, ProAgria Lappi, Eteläranta 55, 96300 Rovaniemi, puh. 020 747 2722

Åland

Ålands Hushållningssällskapet, 22150 Jormala, puh./tel 018 329 644 tai/eller 0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax

Valtakunnallinen koordinointi

Kehityspäällikkö *Pia Parikka*, ProAgria Keskusten Liitto, Viikinäistentie 35, 19210 Lusi, 020 747 2451

Kaikilla ei ole säännöllistä toimistopäivää, varmimmin tavattavissa maanantaisin.

Lappi (Ultraäänimittaukset, eläväEUROP, tiineystarkastukset)

Johanna Alamikkotervo, johanna.alamikkotervo@gmail.com
Vanhalantie 17, 95300 Tervola, puh. 041 459 6657

Föreningen Ålansfåret r.f. (ahvennaamaanlammasta koskevat asiat)

Maija Häggblom, majja.h@maijas.ax

Ångo-bussövägen 288, 22630 Lumparland, puh. 040 742 8967

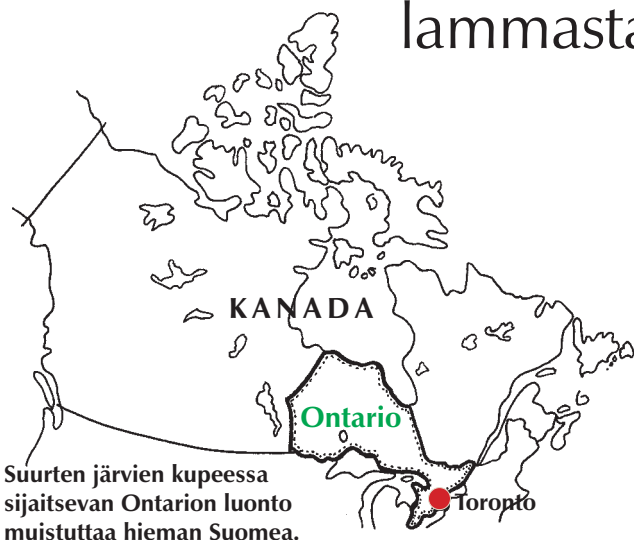

Aidan toiselta puolen – lammassaiheisia kuulumisia maailmalta

Palstalle kootaan lammasta- ja vuohi-aiheisia uutisia ja kuulumisia ulkomaisista lähteistä.

Koonnut: Terhi Torikka

Kanada hullaantui lähiruokaan – lammastaloudella tilaa kasvaa

Suurten järvien kupeessa sijaitsevan Ontarion luonto muistuttaa hieman Suomea.

Lähiruoka on villinnyt Kanadan. Farmit mainostavat tien varressa munia, vihanneksia, kurpitsia ja monenlaista muuta, mitä voi poiketa ostamaan ohi ajaessaan. Maatilatoreilla kauppa kukoistaa ja farmivierailuja tarjoavat tilat viihdyttävät viikonlopun aikana tuhansia kävijöitä.

Teksti ja kuvat: Terhi Torikka

Osa alueista on koonnut lähiruokatarjontansa kartalle, jonka avulla ostosajelulla on helpompi suunnistaa ja löytää etsimänsä. Kartoille on merkitty farmien lisäksi useiden tuottajien antimia myyvät lähiruokapuodit sekä lähiseudun tarjontaan luottavat ravintolat ja pitopalvelut.

Lähiruokaa tahtovien kuluttajien palvelemista helpottaa se, ettei suoramyynäntiin tarvita erillistä lupaa. Kyse on tuottajan ja kuluttajan välisestä luottamuksesta ja siitä, että ostaja pääsee halutessaan näkemään ostoksensa tuotanto-olot.

Kotimaista 41 prosenttia lampaasta

Nopeasti alkanut lähiruokabuumi on lisännyt myös lampaanlihan kysyntää. "Suoramyynäntiä on paljon. Ihmiset ostavat lihaa suoraan tiloilta, sillä kaupoista saa vaan uusi-seelantilaisista lammasta", Ontario Sheep Marketing Agencyssa työskentelevä Roselen Marcy sanoo.

Tilannetta selittää lampaanlihan omavaraisuusaste, joka Kanadassakin on vain hieman yli 40 prosenttia. "Tuotannolla olisi paljon tilaa kasvaa, lihaa ei saada markkinoille niin paljon kuin tarvitaan."

Ontarion lammasmarkkinoinnissa työskentelevä Roselen Marcy kertoo, että tuotannon suurin riski ovat petovahingot.

Pedot ongelmana

Ontarion maakunnassa lammastiloja on 3 500–4 000. Karitsanliha markkinoidaan omalle alueelle. Tilojen koko vaihtelee 50–2 000 uuhien välillä, mutta noin 50 uuhien tilat ovat yleisiä. Tyypillisintä on, että tila hoitaa koko ketjun karitsoitamisesta teuraskasvatukseen, mutta myös karitsojen kasvatukseen erikoistuneita tiloja on.

Maakunnan lammastalouden suurin haaste on Marcyn mukaan karitsojen pitäminen hengissä teurasikänsä asti.

"Peto-ongelmia on todella paljon. Karitsoja uhkaavat sudet, karhut ja kojootit."

KÄÄNNÄ

Kuvasz Club of Canada esitteli Kanadan suurimman maatalousnäyttelyn lammassosastolla laumanvartijakoiria, sillä peto-ongelma vaivaa tiloja etenkin maan pohjoisosissa.

Kanadan yleisimmän rodun taustalla suomenlammas

Suomenlampaalla on vahva rooli Kanadan päärodun rideau arcottin perimässä. Kuvassa teuraskypsiä pääsakaritsoja.

Kanadan yleisin lammasrotu on maassa 1970- ja 1980-luvuilla kehitetty rideau arcott, joka polveutuu 40 prosenttisesti suomenlampaasta. Seuraavaksi suurin osuus rodussa on suffolkilla, jota on 20 prosenttia. Lisäksi rodun kehitystyössä on käytetty itäfriisiläisiä lampaita, shropshirea, sarvellista dorsetia, border leicesteria, north country cheviotia ja corriedalea.

Rideau arcott tunnetaan hyvästä hedelmällisyydestä ja ympärivuotisen karitsoinnin mahdollisuudesta, jotka molemmat pohjautunevat rodun suomalaisiin juuriin.

Lampolana usein muovihalli

Rideau arcottit ovat yleensä valkoisia ja sarvettomia, lukuun ottamatta päässä esiintyviä värillisiä pilkkuja. Joillekin päseistä saattaa kehittyä sarvenalut. Rotua käytetään pääasiassa lihantuotantoon ja sen villaa kuvaillaan keskinkertaiseksi. Muita yleisiä rotuja Kanadassa ovat dorset ja suffolk ja oxford, joita usein myös risteytetään.

Lampaita pidetään Ontariossa yleensä kevytrakenteisissa muovihalleissa, mikäli karitointi ajoittuu kevääseen, kertoo lampuri *Jillian Craig*. "Ne ovat edullisia ja ilmavia." Ympärivuotisesti karitsoittavilla tiloilla on lisäksi myös vankempia rakennuksia karitointiaikaa varten.

Kevytrakenteinen muovihalli on ilmava ja edullinen.

Jillian Craigilla on 250 uuhua. Lisäksi hän työskentelee paikallisessa lampaiden markkinointiyhtiössä projektityöntekijänä.

Tila teki bisneksen risteytysuuhista

John ja Eadie Steelen noin 2000 uuden lammastila on yksi Ontarion suurimmista. Koko ei kuitenkaan ole tilan ainoa erikoisuus. Steelejen yritystoiminta nimittäin perustuu risteytysuuhien myyntiin.

Uuhet on risteytetty rideau arcottista ja poll dorsetista. Lisäksi yhdistelmään on lisätty hieman brittiläistä maitolammasta maidontuotannon parantamiseksi.

Lähes kaikki tilalla syntyvät uuhet myydään jalostuskäyttöön noin 1,5-vuotiaina, jolloin ne ovat 70-kiloisia. Risteytysten lisäksi tila kasvattaa puhtaita texeleitä, joita tarjotaan risteytysuuhien ostajille kolmiroturisteytyksen terminaaliroduksi.

Eläinainesta vain spermana ja alkioina

John Steelen mukaan eläinten vahvuus on iso karitsatuotos ja hyvä maidontuotanto. Lisäksi tila on tautisuojausvuoksi erityisen tarkka eläinliikenteestään, mikä ei ilmeisesti ole maassa itsestäänselvyys. Uutta eläinainesta tuodaan tilalle vain alkioina ja spermana.

Ensikot saavat keskimäärin 1,7 karitsaa, joista 1,4 per uuhi jää itsenäisissä karitsoinneissa eloon. Vanhempien uuhien keskikaritsaluku on 2,3.

Tilan lampaat ulkoilevat ympäri vuoden ja huolehtivat talvella veden saannistaan syömällä lunta, John Steele kertoo.

John Steele tekee bisnestä risteytysuuhien myynnillä. Tämä uuhiryhmä muuttaa uuteen kotiin suoraan maatalousnäyttelystä.

KÄRPÄSENTOUKAT TAPPOIVAT KAKSI UUHTA RUOTSISSA

Kärpäsentoukkien pesiytyminen tappoi viime kesänä Ruotsissa kaksi kuusivuotiaasta uuhista. Fråskötsel-lehden mukaan lämpimämmissä maissa kärpästen aiheuttamat haitat lampaille ovat tavallisia. Esi-merkiksi Hollanissa ja Britannissa lasketaan noin prosentin lampaista altistuvan kärpäsentoukille vuosittain.

Kuumassa säässä kostean ihon pinnalle muodostuu bakteeripinta, jonka haju houkuttelee kärpäsiä munimaan. Toukat elävät ensin ihon bakteereilla, mutta alkavat vanhempina syödä ihoa. Ne erittävät entsyymiä, joka heikentää ihoa, minkä jälkeen toukat pääsevät käsiksi myös alempiin kudoksiin. Toukka-aktiivisuudesta leviävä haju houkuttelee lisää toukkia munimaan turkkiin. Pian toukkia voi olla jopa tuhansia ja lammas kuolee yleensä noin viikossa verenmyrkytykseen. Toukkien hyökkäys saattaa alkaa myös lampaan peräaukon tai ihossa olevan haavan ympäriltä.

Lampaita kannattaa siis etenkin kuumana ja kosteana kesänä tarkkailla päivittäin myös tuokkien varalta. Kärpästen kohteeksi joutuneen lampaan turkissa voi olla värimuutoksia ja eläin voi käyttäytyä oudosti. Alkuvaiheessa lampaan voi pelastaa ajelemalla villan ja poistamalla toukat. Mikäli toukat ovat päässeet ihon läpi, kannattaa ottaa yhteyttä eläinlääkäriin.

Fårskötsel 6/2011

RUOTSIN LAMMASMÄÄRÄ KASVUSSA

Lampaiden lukumäärä Ruotsissa on noussut samalle tasolle kuin 1940-luvulla. Myös kysyntä on kasvanut, eikä naapurimaassakaan pystytä tuottamaan kulutusta vastaavaa määrää lampaanlihaa.

Fårskötsel 6/2011

OPPIA SÄHKÖTTÖMÄÄN KERINTÄÄN

Ruotsissa järjestettiin elokuussa erilainen kerintäkurssi lampureille. Kurssilla opetettiin nimittäin koneellisen kerinnän lisäksi myös perinteisten keritsimien käyttöä. Mukana opettelemassa oli myös ammattikeritsijöitä. Eräs heistä totesi, että taito voi olla käyttökelpoinen esimerkiksi asiakkailta, joilla on vain kaksi tai kolme kerittävä. Englantilainen ammattikeritsijä arveli, että taidosta voi olla hyötyä myös ekologisesti ajattelevien harrastefarmarien parissa.

Fårskötsel 6/2011

500 LAMMASTA KUOLI MATKALLA AUSTRALIASTA LÄHI-ITÄÄN

Yli 500 lammasta kuoli nälkään ja tulehduksiin rahtimatalla Australiasta Lähi-itään. Laiva oli vaurioitunut pian satamasta lähden jälkeen, mikä viivästytti perille pääsyä, kertoo australialainen uutistoimisto AAP. Suomessa tapahtuneesta kertoi Yle Uutiset.

Suurin osa kuolemista johtui nälästä sekä sen aiheuttamista tulehduksista kaksi kuukautta kestäneessä kuljetuksessa.

Australian viranomaisten mukaan kuolleisuus oli sallittavan rajoissa, sillä kuljetuksessa oli lähes 70 000 lammasta. Eläinsuojelujärjestö Animals Australia on eri mieltä. Sen mukaan hallituksen pitäisi madaltaa kynnystä selvittää rahtikuolemia, jotta asioiden parantamiseksi voisi tehdä jotain.

Lammasrahtaus Australiasta on vähentynyt viime vuosikymmenen aikana noin puoleen. Kuitenkin vielä viime vuonna maasta vietiin noin kolme miljoonaa lammasta ulkomaille.

Australia on maailman merkittäviä elävien karjaeläinten viejiä.

Sorkkien hoito kannattaa

Ontuva lammas on erityisesti laidunkaudella melko yleinen näky. Onneksi kyseessä on yleensä yksittäinen eläin ja tilanteen on aiheuttanut pieni trauma ja ontuminen menee ohi muutamassa päivässä. Joskus, varsinkin syksyllä märillä sotketuilla laitumilla voi kuitenkin useampi katraassa eläin ontua ja silloin saatta olla kyse sorkkien välisen ihon tulehduksesta. Asiaan kannatta puuttua heti järjestämällä lampaalle kuivempaa alustaa ja leikkaamalla liian pitkät sorkat.

Olosuhteet saattavat varsinkin näin lämpimänä syksynä olla hankalat, mutta silloinkin sorkkasairauksien tärkein ennaltaehkäisevä toimenpide on sorkkien hyvä hoito. Oikean pituiset sorkat pysyvät paremmassa kunnossa. Sorkan mekanismi

toimii paremmin ja sorkkapuoliskoiden välinen iho pysyy kunnossa. Kun sorkat ovat oikean pituiset ja malliset, eläimen jalka-asentokin säilyy oikeana ja lopputiineiden uuhien sekä astumistyötä tekevien päässien jalat sekä selkä ovat paremmassa kunnossa.

Kerinnän yhteydessä on hyvä ja tärkeää tarkistaa sorkat, mahdolliset ongelmat ovat muun muassa:

Liian pitkät sorkat tai valejalka

Liian pitkät sorkat tai valejalka

Tämä voi aiheuttaa virheellisiä jalka-asentoja, jotka voivat heijastua lampaan kävelyyn ja koko toimintakykyyn. Sorkat lyhennetään ja valejalka leikataan.

Sorkkavälitulehdus

Sorkkavälitulehduksen aiheuttaa yleensä liian kosteat alukset tai jatkuvasti kostea, mutainen ja likainen laidun. Kosteissa olosuhteissa, tai jos sorkat ovat leikkaamattomat, sorkkien normaali toiminta ei onnistu, sorkkien väliin kertyy likaa ja mutaa. Sorkkien välinen iho alkaa punottaa, ja se on turvonnut ja arka. Tilanne parantuu kun sorkat leikataan ja lampaat pääsevät kuivaan ympäristöön (hyvä kuivitus!). Jos tilanne on päässyt hyvin pahaksi ja vaikuttaa eläimen yleiskuntoon on turvauduttava antibioottikuuriin.

Sorkkapaise

Sorkkapaise syntyy, kun bakteerit tunkeutuvat sorkkakapselin läpi. Sorkkakapseli on tällöin sorkkamädän pehmitämä tai muuten vaurioitunut. Paise sorkkakapselin sisällä aiheuttaa painetta (=kovaa kipua) ja eläin ontuu, sillä on kuumetta eikä se syö. Hoito vaatii yleensä eläinlääkärin, joka avaa paiseen ja antaa lampaalle antibioottikuurin.

Hyvät sorkat ja hyvät jalka-asennot = kestävä tuotantoeläin.

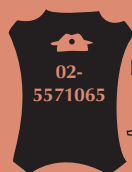
”Sorkkasairauksien ja virheellisten jalka-asentojen tärkeimmät torjuntakeinot ovat yksinkertaiset: sorkkien säännöllinen hoito ja hyvistä olosuhteista huolehtiminen.”

Mää toivotan rauhallista joulua ja karitsarikasta vuotta 2012!

www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

Muokkaamme lampaanvuotanne KORISTETALJOIKSI
Myyimme myös erilaisia lammasturkist tuotteita

Rantasen NAHKA JALOSTAMO Ky

38600 LAVIA

http://www.nahkajalostamo.fi
puh. (02) 557 1065

Lammas- ja vuohikerhot

- Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y.**
pj. Tuula Hyyrynen, Huomolantie 88,
54530 Luumäki, puh. 045 635 6844,
siht. Hanna Puolakka, Puraskorventie 84,
54310 Hytti. Puh. 050 305 8853.
- Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y.**
siht. Sini Hakomäki, puh. 050 546 9937,
sini.hakomaki@mbnet.fi, Järventie 12,
61410 Ylistaro as., posti: Milla Alanco,
ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2,
60220 Seinäjoki.
- Kainuun Lampurikerho**
Markku Koivumäki, Lapintie 21 B,
89800 Suomussalmi, puh. (08) 720 109
- Keski-Pohjanmaan Lammaskerho**
siht. Satu Kumpulainen, Kukonkyläntie 663, 69150
Eskola, puh. 040 739 9027.
- Keski-Suomen Lampurit**
siht. Sirpa Tyräinen, Koivuniementie 90,
51260 Tahkomäki, puh. 0500 544 084.
- Kymenlaakson Lampurit**
puh.joht. Kaarin Knuuttila, puh. 040 578 6317,
kaarin.knuuttila@pp.inet.fi
- Lapin Lampurit r.y.**
siht. Armi Uljua, Rantatie 39,
94400 Keminmaa, puh. 0400 484 305.
- Pirkanmaan Lammaskerho**
puh.joht. Jan Suttle, Vuohelantie 34,
38250 Roismala, puh. 0500 820 243.
- Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho**
siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56,
92220 Piehinki, puh. 040 558 5421.
- Pohjois-Karjalan Lampurit**
siht. Helinä Leppänen, Noittaantie 200,
82675 Niirala, puh. 050 594 4050.
- Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team**
siht. Riitta Parkkinen, Kenttätie 7 B6,
71200 Tuusniemi, puh. 050 547 9301.
- Satakunnan Lammaskerho**
siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73,
27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272
www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
- Savonlinnan seudun Lammas- ja vuohikerho**
siht. Anja Karstunen, ProAgria Etelä-Savo,
Kirkkokatu 9, 57100 Savonlinna,
puh. (015) 475 5700 tai 040 527 5060.
- Skärgårdens Fårklubb**
siht. Bianca Norrman, Sommarö,
21660 Nagu, puh. (02) 465 5181.
- Suur-Savon Lampurit r.y.**
puh.joht. Susanna Nuutinen,
Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi,
puh. 050 340 5130.
- Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands
Fårfarmare r.f.**
siht. Mikko Näri, Kabbölenie 393, 07750 Isnäs,
puh. (019) 634 446 tai 040 707 5194.
- Varsinais-Suomen Lammaskerho**
siht. Katja Sikka, puh. 040 547 7817,
katja.sikka@pp.inet.fi
- Ålands Fåravelsförening r.f**
siht. Cecilia Persson, 22240 Hammarland,
tel. 045 7523 0723.
- Österbottens svenska fårörening r.f.**
siht. Mikaela Ingo, Staversbyvägen 187 B,
66520 Veikars, puh. 044 284 0532.
- Suomen Vuohiyhdistys r.y.**
siht. Suvi Viander, Latvalantie 85,
62950 Paalijärvi, puh. 044 940 0849,
suviande@gmail.com

Suomen Paimenkoirayhdistys SPKY ry

neuvoo ja auttaa työkoiran hankinnassa ja kouluttamisessa

Yhdistyksen pentuvälityksessä on vaihtelevasti tarjolla työlinjaisten bordercollieiden ja working kelpien pentueita terveistä ja perusradan läpäisseistä vanhemmista. Tulevalla talvikaudella 2011 on suunnitteilla useita pentueita. Pentuvälittäjä Katri Piilola auttaa Sinua sopivan pennun tai aikuisen koiran löytämisessä. Ota yhteyttä p. 050 563 6348.

Tervetuloa tutustumaan: www.spky.fi

Kuva: Tytti Rittinen

Lampaanlämpöinen joulu

Jouluaattoamu oli rauhallinen ja valoisa. Kävelin pihakujalla kaukalyhteet kainalossa paimenkoira seurana. Pakkasen nipistellessä sormia asettelin jouluterveiset pihan pikkulinnuille ja kiiruhdin lämpöiseen lampolaan lämmittämään käsiäni.

Kaisa Varjoaho

Aivan kuin lampaatkin olisivat tienneet joulunajan koitaneen. Siinä ne lepäsivät puhtaalla olkipedillään ja seurasivat touhujani rauhallisesti märehkien.

Kiipesin karsinaan istumaan ja katselin hymyillen lammasystäviäni. Hetkessä minut piiritti villainen lämmin muuri, kun uuhet tulivat vaatimaan rapsutuksia. Sanaton ymmärrys tuntui liikuttavalta, painoin poskeni

kiinni pehmoisiin villoihin lampaan ynähdellessä tyytyväisenä kainalossa.

Tunsin kiitollisuutta tuota ihmeellistä eläintä kohtaan. Miten sitkeästi lammas onkaan kulkenut ihmisen rinnalla tuhansien vuosien ajan ja antanut toimeentuloa ja turvaa vaikeinakin aikoina.

Ei kai lie edes sattuma, jos joulun Jeesus-lapsi syntyi maatalon karjatilaan, jonne tähti johdatti paimen-

netkin todistamaan suurta ihmettä. Voisiko lammas olla siis osana tuotakin tarinaa?

Aattopäivä kääntyi iltaan seuraavassa perheen pienimpien jouluiloa. Tuvassa tuoksui omasta metsästä haettu tuuhea kuusi ja joulupöydän kutsuvat herkut.

Tunnelma tiivistyi joulupukin vierailua odotellessa. Vanhempia taisi jännittää ihan yhtä paljon kuin lapsiakin, vaikka eivät sitä tohtineet myöntääkään.

Pukin vierailun jälkeen innostunut odotus vaihtui ihanaan rauhaan. Illan edetessä pienimmät kävivät nukkumaan ja vanhemmatkin huokaisivat helpotuksesta.

Iltatarkastuksella lampolassa oli kaikki kuten pitikin. Hyvillä mielin jätin lampaani jouluyön viettoon. Ulkona pakkasillaan tähtitaivas pysäytti pihapolulle. Miten kauniilta voikaan maailma näyttää, jos pitää sydämensä avoimena rauhalle ja hyvyydelle.

Astelin sisälle ja asetuin sohvan nurkkaan nauttimaan hiljaisuudesta. Vedin jalkaani joulupukin tuomat ihanat uudet villasukat ja käperryin huovan lämpöön. Jouluyö, maassa rauha ja ihmisillä hyvä tahto.

Lampaanlämpöiset jouluterveiset kaikille toivottaa Kaisa

Kuva: Kaisa Varjoaho

*Lampurin joulu on lämmin kuin villa,
lahja säkkin lastattu kuin unelmilla,
pehmoiset paketit täynnä sukkaa, paitaa,
ne lämmittää parhaiten ystävää taitaa.*

Jouluinen paisti

Lammas-
haasta
lautaselle

Ulla Liukkonen
Keittiömestari
Suomen Keittiömestarit ry:n
puheenjohtaja

Jouluinen karitsapaisti

600 g karitsanpaistia
60 g sipulia
1 rkl suolaa
2 kierrosta mustapippuria
1 viikuna
1 kanelitanko
puoli tl kardemummaa
4 kokonaista neilikkaa
4 rkl vehnä jauhoja
1 rkl öljyä
10 g voita
1 rkl siirappia
5 dl vettä

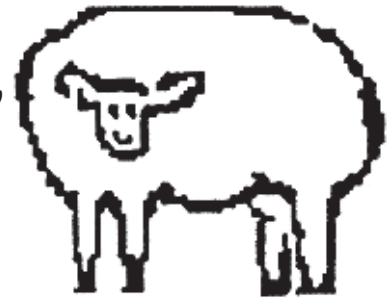
Laita pannulle öljy ja voi.
Ruskista lihat ja sipuli.
Ripottele päälle jauhot.
Lisää neilikka kaneli ja viikuna
pieniksi pilkottuna. Lisää vesi.
Anna kypsyä hiljaisella tulella
kypsäksi. Tarkista maku.
Tarjoa porkkana-perunasoseen
kanssa

Porkkana-perunasose

8 perunaa
2 porkkanaa
5 dl vettä
40 g voita
1 tl muskottia
2 tl suolaa

Keitä perunat ja porkkanat
kypsäksi. Soseuta, lisää voi
ja suola ja muskottia.
Tarkista maku.

*Joulun Lämpöä ja
Villavaa tulevaa vuotta!*

INGON JALOSTUSLAMPOLA

Tutustu nettisivuillamme myynnissä
oleviin valkoisiin, mustiin ja ruskeisiin
suomenlammas jalostuseläimiin.

Tarjolla on eri sukulinjoja useita
kertoja vuodessa.

Mikaela Ingo, Mustasaari
044-284 0532

www.ingonlampola.fi/fi
mikaela.ingo@agrolink.fi

Lampurin mietteitä

Matti Rissanen,
puh. 040 589 2423,
matti.rissanen1@pp.inet.fi

Tällä sivulla on vuoden ajan kuultu vuorotellen kahden lampurin mietteitä lammastaloudesta. Vuoropuhelun päättää *Matti Rissanen* Sodankylästä.

Ensilunta ja revontulia odotellessa

Nyt alkaa jo varmaan itse kulakin helpottaa vuoden 2011 ankarimmat kiireet. Jälleen voi sulkea illalla kännykän levollisin mielin. Kesän keskeytymätön ympärivuorokautinen laidunkauden puhelinpäivystys on viimein ohi.

Kesä 2011 kerrytti tänne Sodankyläänkin tehoisaa lämpösummaa noin 1000, joka oli korkeimpia koskaan mitattuja. Luonnonolosuhteiden puolesta kesä oli varsin hyvä viljelykseen pohjoisessa. Laidunkausi alkoi kesäkuun alussa ja eläimet otettiin sisään syys-lokakuun vaihteessa, kuten aiemminkin. Kesä oli täällä poikkeuksellisen kuuma, ei erityisen pitkä. Teillä etelämpänä pohjaveden pinnat ovat taatusti nousussa ja tuskinpa väkirehun hinnat talvela laskevat – vaikeiden korjuulojen vuoksi. Edellinen jyvöohra- ja kauranerän hinta oli kahtapuolen 250 €/tn veroineen ja rahteineen. Näin pohjoisessa ei viljaa ole nykyaikoina viljelty, vaikka tuossa pellon reunalla seisookin ikivanha riihi.

Riihi edustaa aikaa, jolloin lähiruoka ja luomu olivat elintärkeässä arvossa. Sen veistoaikaan, 1700-luvulla, se edusti etevämpää keinoa selvittää hengissä Lapin talvesta. Tuolloin melkoinen osa Sodanky-

län asujistakin oli karppaajia, jotka elivät hupenevan villipeuran, riistan ja kalan pyynnillä. Viljaa nuo metsälappalaiset eivät eväänään käyttäneet, eivätkä kuluttaneet kesiään ja käsiään luonnonniityillä heinänteossa. Osa lappalaisista omaksui kuitenkin viljelyn sekä karjanpidon ja aloitti uudistilallisenä ikaikaisilla veromaillaan. Turvatumman leivän vastapainona katosi sukupuuttoon paikallinen kulttuuri ja kieli.

Pohjoisen tulevaisuuden odotukset ovat hyvin toiveikkaat: mittavia kaivoshankkeita ollaan rakentamassa ja avaamassa. Paikallislehdessä on ollut englanninkielisiä rekrytointihakemuksia terävimpään johtoon. Kaivostoimijat ovat kaikki monikanallisia jättejä, joissa työkielenä on englanti. Nyt myös suomenkielisiä ilmoituksia on tullut alempaan asian tuntijahakuun, varsinaisia mainareitahan vasta koulutetaan paikallisista. Käytännössä kaikki työkykyiset ja -haluiset voisivat työllistyvät jatkossa suoraan tai välillisesti kaivannais-teollisuuteen näillä kairoilla. Taitaa kadota tämä talonpoikaisviljelykulttuuri kielineen Aasian pohjattoman raaka-aineen tarpeen mukana? Liekö änkyrän lappalaishamaanin kosto?

Olin mukana lammastaoston

edustajana MTK:n kutsumassa lihan tuotannon kriisikokouksessa Helsingissä lokakuussa. Lihantuotannon ahdinkoon ei valtiiovallan taholta nykytilanteessa ole juuri apuja. Myöskään osuusteurastamoiden alustukset eivät luvanneet nopeaa korjausta. Lammasta puolta kurittaa vastaavalla tavalla tuotantopanosten kallistuminen, mutta toisaalta meillä tuotanto ei ole yhtä standardoitua kuin siällä, siipikarjalta tai naudoilla. Markkinointikanavat ja tuotantotavat ovat huomattavasti monimuotoisempia ja joustavampia. Karitsanlihan hintaan on tullut oikeansuuntaista kehitystä, joskaan ei kulujen nousua vastaavasti. Merkitävä osa tilojen karitsanlihasta markkinoidaan suoraan kuluttajille, jolloin arvokkaan raaka-aineen hinnan määrittäminen on kasvattajan harkinnassa.

Poikkiesin samalla Helsingissä Stockmannin herkkuosastolle. En ole käynyt vuosiin talon ruokaosastolla. Vaativalle kunigaskuluttajalle on tarjolla uskomaton määrä vaihtoehtoja tuttua ja eksoottisista evästä. Kotoisen markkinan valikoima vaikutti hyvin harmaalta ja niukalta. Leikkelehyllystä pilkistävät Wilhelmi- ja Hiillos-makkarapaketit eivät todellakaan vaikuttaneet kuuluvan joukkoon. Kotimaisten tuotteiden osuus vaikutti aika pieneltä. Karitsanlihalla oli muiden lihojen vertainen osuus hyllytilasta. Liha oli tosin peräisin Uudesta-Seelannista, luuton paisti oli 22 €/kg. Rosvopaisti oli myös Uuden-Seelannin lammasta, joka oli paistettu kotimaisella jalostajalla, siivutettuna lihatiskillä 38 €/kg. Kunigaskuluttajien myymälässä karitsanliha on tasavertaisessa asemassa muiden lihojen kanssa – valitettavasti valittavana vain ulkomainen vaihtoehto!

Lampaannahkojen muokkaaja Panfur 2000 Oy

Myymme upeita kotimaisia muokattuja lampaantaljoja suoraan tehtaan varastomyymälästä

“Reki, lämmin talja, hevosen tuoksu ja pakkasen puraisu – ilmassa joulun tuntua.”

Noksonkuja 9, 61310 Panttila, Puh. 06 450 0600
panfur2000@panfur2000.fi, www.panfur2000.fi

Täysi valikoima lammasrehuja kehitetty yhteistyössä lampurien kanssa.

- Teho Karitsarehu
0-2 kk:n ikäisille
- Lammas Omega
puolitiiviste sekä uuhille
että karitsoille
- Teho Lammaskivennäinen
täyskivennäinen
ei lisätty kuparia
myös luomutuotantoon
- Teho Lammastäysrehu
täysrehu kaikenikäisille
- Teho Lammastiiviste
viljan ohella
- Optimarouhe
rakeinen melassoitu rypsi
- TehoMix Fosforikivennäinen tunnutukseen
myös luomutuotantoon

Saatavana myös Vitamiinit E-Seleeni, ADEK,
Ruokintakalkki, Suola ja Nuolukivennäinen

Lammasrehujen yhteistilaukset vuodelle 2012: 21.1., 22.4. ja 23.9.
Toimitukset seuraavan kuukauden alussa.

Markkinointi: Pohjanmaan Lammasosuuskunta
Raimo Näsi
puh. 050 913 1845
pohjanmaan.lammasosuuskunta@netikka.fi
www.pohjanmaanlammasosuuskunta.fi

AESCULAP

laatua uudelta maahantuojalta!

Ammattilaisille: Aesculap, Felco, Wmironwork,
SuperShear

Tmi Janne Mäkeläinen
puh. 040 835 5233
Honkasaarentie 98, 32200 Loimaa
makelainen@hotmail.com

Tuplakirjaukset historiaan

WebLammaas 1.0 julkaistu

Tuotoseurannan ja Eviran Lammasrekisterin tiedot voit nyt kirjata samanaikaisesti, ei enää tuplakirjauksia!

WebLammaas -palvelun avulla käytössäsi ovat selkeät ja muokattavat eläinlistaukset.

Sähköinen sukupuu näyttää sukulaisuudet niin pitkälle kuin sukutietoja riittää. WebLammaas on jalostajan oiva työkalu!

Ohjelmiston käyttöoikeudet ja tilaukset www.mloy.fi/weblammaas

Lisätiedot ja tilaukset: MLOY/Ohjelmistotuki
PL 25, 01301 Vantaa, puh. 09 8566 5900, sähköposti tuki@mloy.fi

WebLammaassa:

- ✓ teuraskypsyyssennuste
- ✓ päiväkasvulaskuri
- ✓ sähköinen sukupuu
- ✓ sukusiitoslaskuri
- ✓ lajittelu ja suodattimet

Maatalouden
Laskentakeskus Oy

www.mloy.fi/weblammaas